24

cartea de pe noptiera

Andrei Makine

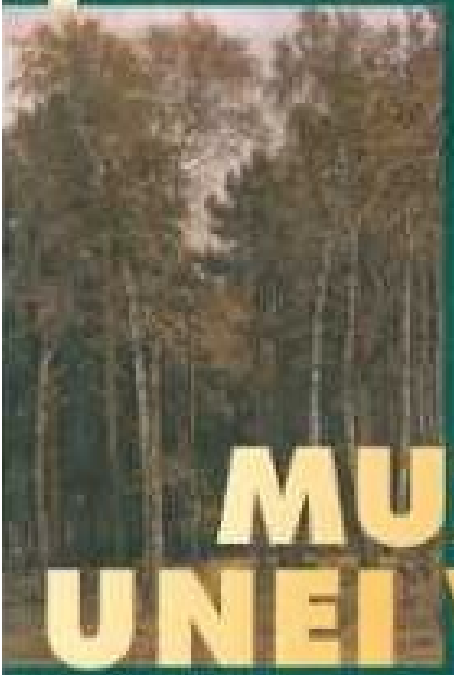

MUZICA UNEI VIEȚI

Humanitas

ANDREÏ MAKINE

MUZICA UNEI VIEŢI

Traducere din franceză de Emanoil Marcu

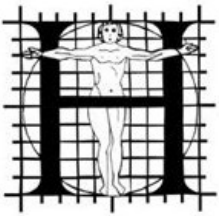

HUMANITAS
BUCUREŞTI

Vraja începe, cititorule, în momentul în care părăsind gara înzăpezită, uitată de lume, vei urca în trenul de Moscova şi bărbatul acesta aproape bătrân, cu înfăţişare comună, va începe să-şi povestească viaţa. Nici chipul şi nici degetele butucănoase nu te-ar fi făcut să ghiceşti că e pianist şi, totuşi, el e cel pe care l-ai auzit cântând, adineauri, în gară. A avut mai multe vieţi. A furat identitatea unui mort. A fost cât pe ce să fie omorât. A rămas cu o cicatrice pe frunte. Ascuns sub pielea lui de împrumut, se îndrăgosteşte de o fată. Ea învaţă să cânte la pian. Ea îl învaţă să cînte la pian. Se joacă de-a stăpâna cu el şi-i place asta. Nu ştie cine e el. Şi, ca în atâtea poveşti, singurul lucru pe care el nu are voie să-l facă este să-şi scoată masca ridicolă şi să-şi arate chipul de prinţ. Dacă n-ar fi pianul şi balul ei...

ANDREÏ MAKINE, născut la Novgorod în 1957, trăieşte de mai mulţi ani în Franţa. Apariţia, în 1994, a celui de-al treilea roman al său *Au temps du fleuve Amour* a fost urmată de cea a cărţii *Le Testament français,* recompensată cu premiile Médicis şi Goncourt.

Aş putea data uşor întâlnirea aceea. A fost acum un sfert de secol. Mai precis, în anul în care un filosof celebru, refugiat la München, a propus o definiţie ajunsă repede la modă, un termen pe care gânditorii, politicienii şi chiar oamenii simpli aveau să-l folosească timp de cel puţin un deceniu – iar asta în lumea întreagă. Extraordinarul succes al formulei ţinea de un merit evident: în două cuvinte latineşti, filosoful izbutise să descrie viaţa celor două sute patruzeci de milioane de fiinţe umane ce populau, pe atunci, ţara în care m-am născut. Femei, bărbaţi, copii şi adulţi, bătrâni sau nou-născuţi, morţi sau vii, bolnavi sau sănătoşi, inocenţi sau asasini, savanţi sau ignoranţi, truditori în fundul minelor de cărbuni, cosmonauţi pe traiectoriile lor celeste – pe toţi aceştia şi alte mii de categorii, acest termen novator îi lega de o esenţă comună. Toţi începeau să existe sub un nume generic.

Şi înainte, şi după această formulă inspirată s-au inventat cuvinte pentru a numi ţara în chestiune. „Imperiul răului”, „barbaria cu chip uman”, „imperiul dezintegrat”… Fiecare din aceste vocabule a marcat, pentru o vreme, spiritele din Occident. Totuşi, definiţia filosofului münchenez a fost, de departe, cea mai citată şi mai durabilă.

Aşa se face că, la numai câteva luni de la apariţia formulei, am auzit-o din gura unui prieten, trăitor ca şi mine pe malurile Nevei, care asculta pe ascuns, ca atâţia alţii, posturile de radio occidentale, şi care prinsese un interviu al filosofului. Da, aşa se face că, la întoarcerea dintr-o călătorie în Extremul Orient, şi blocat de viscol undeva în Urali, mi-am amintit acest termen faimos în Occident şi interzis la noi. O bună bucată de noapte, mi-am petrecut-o încercând să-l aplic pasagerilor ce mă înconjurau în sala de aşteptare a unei gări îngheţate şi întunecoase. Termenul inventat de filosof dovedea o redutabilă eficienţă conceptuală. Acoperea vieţile celor mai diferite persoane: cei doi soldaţi care beau pe rând, direct din sticlă, ascunşi în spatele unei coloane, bătrânul care – băncile fiind ocupate – dormea pe un ziar întins lângă perete, tânăra mamă al cărei chip părea luminat uşor de-o lumânare invizibilă,

prostituata care pândea lângă o fereastră astupată de zăpadă, şi câţi alţii.

Pierdut printre semenii mei, adormiţi sau chinuiţi de nesomn, elogiam în gând clarviziunea filosofului. Şi atunci, în miezul unei nopţi izolate de restul lumii, a avut loc întâlnirea.

A trecut, de atunci, un sfert de secol. Imperiul căruia îi fusese prezisă căderea s-a prăbuşit. Barbaria şi răul s-au manifestat şi pe alte meleaguri. Iar formula filosofului din München (e vorba, desigur, de Alexandr Zinoviev), acea definiţie azi aproape uitată, îmi serveşte doar ca punct de reper, marcând, în curgerea mâloasă a anilor, clipa acelei scurte întâlniri.

Mă trezesc, am visat o muzică. Ultimul acord se stinge în mine în timp ce încerc să simt pulsul vieţilor înghesuite în lunga sală de aşteptare, în amestecul de somn şi oboseală.

Chipul unei femei, acolo, lângă fereastră. Trupul ei tocmai a potolit dorinţa încă unui bărbat, privirea ei îl caută printre călători pe următorul. Un feroviar intră în grabă, străbate sala, iese pe uşa cea mare dinspre peron, dinspre noapte. Până să se închidă, în sală intră un vârtej violent de zăpadă. Cei aşezaţi lângă uşă se foiesc pe banca îngustă şi tare, îşi ridică gulerul paltonului, îşi scuturã zgribuliţi umerii. Din celălalt capăt al sălii se aude un râs înfundat, apoi scrâşnetul unui ciob de sticlă sub un bocanc, o înjurătură. Doi soldaţi, cu căciula dată pe ceafă, cu mantaua descheiată, îşi taie pârtie prin masa trupurilor încovrigate. Se aud sforăieli încrucişate, unele acordate în chip comic. Un plâns de copil, foarte clar, se detaşează în întuneric, se stinge în scâncete slabe (acum suge), încetează. O ceartă lungă, moleşită de plictiseală, se prelungeşte în spatele unei coloane ce susţine o galerie din lemn lăcuit. Pe perete, difuzorul pârâie, şuieră, şi deodată, cu o voce surprinzător de duioasă, anunţă întârzierea unui tren. Un val de oftaturi străbate sala. În fapt, nimeni nu mai aşteaptă nimic. „Şase ore întârziere...” Ar putea să fie şase zile, ori şase săptămâni. Toropeala revine. Vântul biciuieşte ferestrele cu rafale grele şi albe. Trupurile se proptesc în băncile tari, necunoscuţii se strâng unii într-alţii, ca solzii unei singure carapace. Noaptea îi topeşte pe cei adormiţi într-o singură masă vie – un animal savurând prin toate celulele norocul de a fi la adăpost.

Din locul meu, nu văd orologiul agăţat deasupra caselor de bilete. Îmi descopăr încheietura mâinii, cadranul ceasului reflectă luminile din noapte: unu fără un sfert. Prostituata e la postul ei, silueta i se detaşează pe geamul astupat de zăpada albăstrie. Nu e înaltă, dar e foarte lată în şolduri. Se profilează peste călătorii adormiţi ca peste un câmp de luptă acoperit cu morţi... Uşa dinspre oraş se deschide, noii sosiţi aduc un val de frig, ostilitatea spaţiilor măturate de viscol. Magma umană se înfiorează şi, fără tragere de inimă, îşi primeşte noile celule.

Mă scutur, încercând să mă smulg din conglomeratul de trupuri. Să-i smulg pe cei care mă înconjoară din devălmăşia masei. Pe bătrânul care abia a sosit şi care, fără a pretinde un loc în sala ticsită, aşterne un ziar pe pardoseala murdară de mucuri de ţigară şi zăpadă topită, se întinde, cu spatele la perete. Pe femeia cu şalul ce-i ascunde chipul şi vârsta, fiinţă fără identitate, înfofolită într-un palton grosolan. Adineaori, a vorbit prin somn: câteva vorbe rugătoare, venind probabil din anii de demult ai vieţii ei. „Singurul detaliu omenesc ce-mi va rămâne de la ea", îmi spun. Pe cealaltă femeie, tânăra mamă aplecată peste pruncul înfăşat, învăluindu-l parcă într-un halou invizibil făcut din teamă, uimire, dragoste. La câţiva paşi de ea, prostituata, aflată în tratative cu soldaţii: bâiguielile excitate ale celor doi bărbaţi şi şuşotitul ei cam dispreţuitor, dar cald şi parcă mustind de promisiuni. Cizmele soldăţeşti tropăie pe ciment, ghiceşti, fizic, nerăbdarea pe care o provoacă trupul cu şolduri late şi pline, pieptul ce umflă paltonul... Şi, aproape la nivelul cizmelor, chipul unui bărbat care, pe jumătate alunecat de pe bancă, doarme cu capul pe spate, cu gura căscată, cu un braţ atârnând pe jos. „Un mort pe câmpul de luptă", îmi repet.

Efortul meu de a salva din acest tot anonim câteva siluete individuale slăbeşte. Totul se amestecă în întuneric, în luminescenţa tulbure, de un galben soios, a becului de deasupra ieşirii, în neantul ce se întinde la nesfârşit în jurul acestui oraş îngropat sub viscol. „Un oraş din Urali", îmi spun, încercând să leg gara asta de un loc, de o direcţie. Dar asemenea veleitate geografică se dovedeşte derizorie. Un punct negru pierdut într-un ocean alb. Uralii, ce se întind pe două, trei mii de kilometri, oraşul, undeva pe la mijloc, şi, spre răsărit, infinitul siberian, infinitul infernului de zăpadă... În loc să le situeze, gândul meu rătăceşte şi oraşul, şi gara pe o planetă albă, pustie. Umbrele omeneşti pe care le zăream în jurul meu se topesc iarăşi într-o unică masă. Respiraţiile se amestecă, mormăitul povestirilor nocturne se stinge în bolboroseala somnului. Cântecul de leagăn mai mult recitat decât cântat de tânăra mamă ajunge la mine în acelaşi timp cu şuşotitul soldaţilor ce pleacă pe urmele prostituatei. Uşa se închide-n urma lor, valul de frig străbate sala. Murmurul tinerei mame se colorează cu un văl de abur. Bărbatul care doarme cu capul pe spate scoate un horcăit prelung şi, trezit de propria-i voce, se

ridică brusc pe bancă, priveşte îndelung orologiul, adoarme din nou.

Ştiu că ora pe care a văzut-o nu însemna nimic. Nu ar fi fost mai mirat să constate că trecuse o noapte întreagă. O noapte sau două nopţi. Sau o lună. Sau un an întreg. Neant de zăpadă. Mai nebulos ca un nicăieri. O noapte fără sfârşit. O noapte azvârlită la periferia timpului.

Deodată, muzica aceea! Somnul se retrage ca un val în care un copil încearcă să prindă o scoică abia întrezărită, iar eu cele câteva note pe care tocmai le-am visat.

Gerul se face mai pătrunzător: uşa s-a trântit de două ori. Mai întâi, soldaţii care intră şi se cufundă în întuneric. Îi aud rânjind. După câteva minute, prostituata... Aşadar, somnul meu durase cât... absenţa lor. „Acuplarea lor!”, exclamă în mine o voce enervată de pudibonderia acestei „absenţe”.

Bun loc ca să visez la muzică! Îmi amintesc că la începutul nopţii, când mai era o speranţă de a pleca, am ieşit pe peron cu un calcul superstiţios: să provoc sosirea trenului sfidând frigul. Gârbovit sub violenţa rafalelor, orbit de alicele zăpezii, am mers de-a lungul clădirii gării, fără a îndrăzni să trec mai departe: capătul peronului părea deja în plină stepă. Apoi, zărind un pătrat de lumină incertă la una dintre anexele cufundate între nămeţi, am început iar să merg, sau mai curând să mă legăn ca pe catalige, intrând în zăpadă până la genunchi, încercând să pun piciorul în urmele, aproape şterse, care mă precedaseră în aceeaşi direcţie. Uşa, lângă ferestruica luminată, era închisă. Am făcut câţiva paşi spre şinele înzăpezite, sperând măcar într-un miraj – farul unei locomotive în vâltoarea albă a viscolului. Drept consolare, întorcându-mă cu spatele la vânt, mi-a revenit vederea. Şi atunci, pe neaşteptate, l-am văzut pe omul acela. Am avut impresia că fusese proiectat afară din mica anexă. Uşa blocată de zăpadă se înţepenise şi, ca să poată ieşi, se izbise în ea cu toată greutatea. Poate chiar de mai multe ori. În cele din urmă uşa cedase azvârlindu-l afară, în viscol, cu faţa biciuită de rafale, orbit de zăpadă, dezorientat. Buimăcit, i-au trebuit mai multe secunde ca să închidă uşa ce mătura, cu partea de jos, stratul gros de zăpadă. În acel răstimp, am văzut interiorul micii clădiri: un soi de tindă, inundată de lumina vie, galbenă ca lămâia, a becului gol; în spate, o cameră. Încadrată

de tocul uşii, am văzut străfulgerarea unei nudităţi greoaie, albeaţa masivă a pântecului, şi mai ales gestul frust al unei mâini care apuca un sân, apoi un altul, sânii aceia enormi uzaţi de mângâieri brutale, şi-i îndesa în sutien... Însă deja, cu un chirăit de panică, în pragul tindei apărea o femeie înfofolită într-o pufoaică (paznica depozitului, mi-am spus, care-l închiria pentru aceste amoruri feroviare) şi uşa se închidea, trântită cu ciudă...

Masa umană doarme. Singurul zgomot nou e molfăitul acesta în întuneric: bătrânul culcat pe ziare s-a ridicat într-un cot, a deschis o conservă şi acum mănâncă, leorpăind ca ştirbii. Capacul închis cu un scrâşnet metalic ce-ţi sfredeleşte creierii îmi smulge o grimasă. Bărbatul se culcă, îşi caută o poziţie mai comodă foşnindu-şi ziarele şi curând începe să sforăie.

Gândul pe care încercam să-l alung mă asaltează, făcut din milă dar şi din mânie. Mă gândesc la magma umană ce respiră ca o singură fiinţă, la resemnarea ei, la dezinteresul ei înnăscut pentru un minim de confort, la puterea ei de a suporta absurdul. Şase ore de întârziere. Mă întorc, privesc sala cufundată în întuneric. Ar mai putea petrece aşa câteva nopţi. S-ar putea obişnui să-şi trăiască viaţa aici! Aşa, pe nişte ziare întinse pe jos, cu spinarea la calorifer, cu o conservă drept singură hrană. Această ipoteză îmi pare dintr-o dată plauzibilă. Un coşmar extrem de plauzibil. De altfel, din ce-i făcută viaţa în orăşele ca ăsta, la mii de kilometri de civilizaţie? Din aşteptări, resemnări, căldură jilavă în pâslari. Iar gara asta asediată de viscol nu-i decât rezumatul istoriei acestei ţări. A naturii sale profunde. Spaţii ce fac să pară absurdă orice tentativă de a acţiona. Exces de spaţiu care înghite timpul, nivelează toate termenele, toate duratele, toate proiectele. Mâine înseamnă „poate, cândva”, când spaţiul, zăpezile, soarta o vor îngădui. Fatalismul...

Trec în revistă, mai curând de năduf, aceste clişee ale caracterului naţional, aceste blestemate întrebări asupra firii ruseşti pe care şi le-au pus atâtea minţi luminate. O ţară în afara Istoriei, moştenirea grea a Bizanţului, două veacuri de jug tătărăsc, cinci veacuri de iobăgie, revoluţii, Stalin, *East is East*...

După aceste ocoluri, gândul revine la bonomia obtuză a prezentului şi tace, neputincios. Formulele astea frumoase explică totul şi nimic. Pălesc în faţa realităţii acestei nopţi, a

masei adormite ce duhneşte a paltoane jilave, a trupuri moleşite, a damf de alcool şi conserve călduţe. De altfel, cum să-l judeci pe bătrânul ăsta culcat pe ziarul lui, înduioşător în resemnarea lui, insuportabil din acelaşi motiv, un om care cu siguranţă a trecut prin cele două mari războaie ale imperiului, a supravieţuit terorii, foametei, şi căruia nici nu-i dă prin gând că merită mai mult decât acest culcuş pe cimentul plin de flegme şi mucuri? Şi cum s-o judeci pe tânăra mamă care tocmai a adormit şi, din madonă, s-a prefăcut în idol de lemn cu ochii oblici, cu trăsături asiatice?

Să-i trezesc şi să-i întreb ce viaţă duc? – Ar răspunde fără să şovăie că ţara în care trăiesc e un rai, dacă trecem cu vederea câteva trenuri întârziate. Iar dacă dintr-o dată difuzorul ar anunţa cu voce metalică izbucnirea unui război, toată masa aceasta s-ar pune în mişcare, gata să-l accepte ca pe un lucru de la sine înţeles, gata să sufere, să se jertfească, acceptând în chipul cel mai firesc foamea, moartea sau viaţa în noroiul gării acesteia, în frigul câmpurilor care încep dincolo de linia ferată.

Îmi spun că o asemenea mentalitate are un nume. Un termen pe care l-am auzit recent în gura unui prieten, ascultător clandestin al posturilor de radio occidentale. Un nume care-mi stă pe vârful limbii şi pe care doar oboseala mă împiedică să mi-l amintesc. Mă scutur, iar cuvântul, luminos şi definitiv, izbucneşte: *Homo sovieticus*!

Forţa lui năruie grămada opacă a vieţilor din jurul meu. *Homo sovieticus* acoperă integral această băltire umană, până la ultimul ei suspin, până la scrâşnetul unei sticle pe buza unui pahar, până la paginile *Pravdei* de sub trupul firav al bătrânului în palton tocit, pagini pline cu reportaje despre recorduri şi fericire.

Cu o plăcere puerilă, petrec o vreme jucându-mă: cuvântul, adevărat cuvânt-cheie – da, o cheie! – deschide toate lacătele vieţii noastre, pătrunde taina tuturor destinelor. Chiar şi taina iubirii, aşa cum e trăită în această ţară, cu puritanismul ei oficial şi, contrabandă aproape tolerată, cu prostituata ce-şi face meseria la câţiva paşi de marile panouri cu chipul lui Lenin şi cu lozinci mobilizatoare...

Înainte de-a adormi, apuc să constat că posesia acestui cuvânt magic mă izolează de mulţime. Sunt ca şi ei, neîndoielnic, dar eu pot numi condiţia noastră umană si, prin

urmare, îi pot scăpa. Trestia plăpândă, dar care îşi cunoaşte condiţia, şi deci... „Vechiul şi ipocritul tertip al inteligenţiei...”, şopteşte în mine o voce mai lucidă, însă confortul mental pe care mi-l oferă acest *Homo sovieticus* înăbuşă rapid orice obiecţie.

Muzica, iar! De data asta, am timp să prind ecoul ultimelor note, fir de mătase ieşind din urechea acului. Câteva clipe rămân nemişcat, pândind noi sunete în mijlocul trupurilor adormite. Acum ştiu că nu am visat, şi chiar am desluşit, cu aproximaţie, de unde venea muzica. Erau de altfel, la intervale rare, doar scurte încercări ale clapelor, înăbuşite de coridoarele ticsite, acoperite de sforăituri.

Mă uit la ceas: trei şi jumătate. Mai mult decât ora şi locul în care se naşte această muzică, mă surprinde detaşarea ei. Ea face ca mânia mea filosofică de adineaori să devină total inutilă. Frumuseţea ei nu îndeamnă să fugi de mirosul de conserve şi alcool ce pluteşte peste mulţimea celor adormiţi. Marchează pur şi simplu o graniţă, schiţează o altă ordine a lucrurilor. Totul e brusc luminat de un adevăr ce se lipseşte de cuvinte: noaptea pierdută într-un neant de zăpadă, călătorii încovrigaţi de frig – fiecare părând că suflă uşor în scânteia precară a vieţii sale –, gara cu peroane dispărute sub nămeţi, şi notele acestea picurând ca clipele unei nopţi total diferite.

Mă ridic, traversez sala şi urc scara veche de lemn. Orbecăind, ajung la uşa vitrată a restaurantului. Beznă totală. Pipăind cu mâna peretele, ajung la o fundătură, mă-mpiedic de un teanc de pături de la vagoanele de dormit, hotărăsc să renunţ. Un acord foarte lent vibrează îndelung la celălalt capăt al coridorului. Mă îndrept într-acolo, condus de sunetul care se stinge, împing o uşă şi mă pomenesc într-un culoar de trecere unde răzbate un pic de lumină. Rezemate de perete, zeci de drapele, pancarte cu portretele conducătorilor de Partid, toată recuzita defilărilor. Culoarul dă spre o încăpere şi mai ticsită. Două dulapuri deschise, piramide de scaune, teancuri de cearşafuri. În spatele dulapurilor străluceşte un fascicul de lumină. Înaintez cu sentimentul că prind capătul unui vis şi intru în el. Un bărbat, pe care-l văd din profil, stă pe un scaun în faţa unui pian mare cu coadă. Lângă scaun, o valiză cu colţuri metalice, nichelate. Aş putea crede că e bătrânul care dormea

pe paginile *Pravdei*. E îmbrăcat cu un palton asemănător, mai lung poate, poartă aceeaşi căciulă neagră. O lanternă, aşezată în stânga claviaturii, îi luminează mâinile. Degetele lui nu au nimic din degetele unui muzician. Falange groase şi aspre, deformate, pline de riduri arse de soare. Degetele se mişcă peste clape fără să apese, fac pauze, se însufleţesc, îşi accelerează goana tăcută, se pierd într-o fugă febrilă, aud zgomotul unghiilor atingând fildeşul clapelor. Deodată, în toiul acestui vacarm tăcut, o mână, pierzându-şi controlul, se abate pe clape, izbucneşte o jerbă de note. Văd că bărbatul, probabil amuzat de stângăcia lui, îşi întrerupe gamele mute şi începe să scoată mici chicoteli, un râs înfundat de bătrân mucalit. Îşi pune şi mână la gură ca să-şi potolească accesele de râs... Brusc, îmi dau seama că plânge.

Mă retrag cu paşi inegali, ezitanţi, pipăind cu o mână la spate ca să găsesc uşa. Ajuns lângă ieşire, agăţ cu piciorul băţul unui drapel care cade; după el, într-o zgomotoasă reacţie în lanţ, se năruie un şir întreg de portrete cocoţate pe prăjinile lor... Fasciculul lanternei mătură peretele şi mă orbeşte. Bărbatul îl îndreaptă imediat spre podea, vrând parcă să se scuze că m-a orbit. În secunda de tăcere jenată care urmează, îi zăresc fruntea brăzdată adânc de o rană albită de vreme, şi lacrimile. Îmi cobor privirea, bâigui:

— Căutam un scaun... Acolo, jos, e lume peste lume...

Bărbatul stinge lanterna. În întuneric, îi aud cuvintele, şi mai ales un foşnet scurt care-mi îngăduie să-i ghicesc gestul: cu o mânecă a paltonului, îşi şterge rapid ochii.

— A, păi scaune sunt aici câte vreţi. Numai că, fiţi atent, cele mai multe au picioarele rupte. Eu am un divan întreg doar pentru mine, cu câte va arcuri ieşite, ce-i drept...

Îmi dau seama că întunericul din încăpere nu e chiar total. În beznă se decupează două ferestre, luminate de un felinar, de palele de viscol ce se învârtejesc neîncetat în jurul sursei de lumină. Văd silueta bărbatului care ocoleşte dulapurile, dispare într-un ungher de unde se aude un scârţâit de arcuri.

— Dacă cumva se anunţă vreun tren, treziţi-mă, vă rog, îmi spune el de pe divan.

Şi îmi urează noapte bună. Trag un scaun, mă aşez printre portretele împrăştiate, hotărât să mă prefac până la capăt: am venit doar să caut un scaun, şi nu l-am auzit plângând...

Mă prefac atât de bine că în curând adorm, doborât de somnul violent din zori, după o noapte albă. Mă trezeşte pianistul, mă atinge cu mâna pe umăr, în timp ce lanterna proiectează umbre pe zid: scaune încălecate, un cuier-pom, capacul ridicat al pianului…

— Au anunţat trenul pentru Moscova! Dacă pe ăsta-l aşteptaţi, grăbiţi-vă, or să dea năvală ca tătarii.

Are dreptate. E un adevărat asalt. Un vălmăşag de chipuri, un du-te-vino de valize uriaşe, de răcnete, de tropăieli în şanţurile ce brăzdează zăpada de pe peron. Prins în mijlocul busculadei, îl pierd curând din ochi pe bărbatul care m-a trezit. Un controlor îmi taie elanul pe scara vagonului în care voiam să urc: „Suntem deja înghesuiţi ca sardelele, nu vezi?” Uşa vagonului următor e încuiată. În jurul celui de-al treilea se adună o mulţime din care se înalţă o larmă când plângăreaţă, când ameninţătoare. Controlorul verifică biletele, acceptă câţiva rari norocoşi, după criterii nici lui desluşite. Împleticindu-mă în zăpada răscolită de paşi, alerg de-a lungul trenului. O bătrânică, împotmolită într-un nămete, se jeluieşte că i-au căzut ochelarii. Un soldat, în genunchi, scurmă zăpada ca un câine. Camaradul lui, ceva mai departe, urinează pe un stâlp de felinar. Primul soldat găseşte ochelarii cu un pomelnic de înjurături triumfale…

Trec de la un vagon la altul, din ce în ce mai sigur ca voi petrece încă o zi în orăşelul-capcană. Ideile nocturne îmi revin, stârnite de frig, de furie: *Homo sovieticus*! Mai poţi să adaugi ceva? Dacă li s-ar propune acum să urce pe acoperişul vagoanelor sau, mai rău, să alerge în urma trenului, unul n-ar protesta. *Homo sovieticus*!

Deodată aud un şuierat. Nu şuieratul trenului. Un şuierat scurt, golănesc, o chemare stridentă şi autoritară, adresată unui complice. Ridic capul pe deasupra mulţimii ce asaltează vagoanele. La capătul garniturii, îl văd pe pianist agitând braţul.

— Uneori ataşează unul suplimentar, mai ales în caz de întârziere, ca acum, îmi explică el când ne instalăm în vechiul vagon de clasa a treia. N-o să fie căldură, dar, o să vedeţi, ceaiul e chiar mai bun aici…

Şi, până spre seară, nu mai deschide gura. Concertul lui nocturn îmi pare acum aproape ireal. Oricum, să-l întreb ce-i cu muzica aceea tăcută ar însemna să recunosc că l-am văzut plângând. Aşa că… Întins pe scândura goală a banchetei, încep

să-mi imaginez bivuacul uman văzut astă-noapte în sala de aşteptare şi care-acum trăieşte, fără să-i dea vreo atenţie, o experienţă fabuloasă: trecerea din Asia în Europa! Europa… În spatele ferestrei, în ochiul de geam rămas neîngheţat, defilează, cât vezi cu ochii, acelaşi infinit de zăpadă, impasibil în faţa înaintării gâfâite a trenului. Albul vălurit al pădurilor. Sub gheaţă, un fluviu imens, cenuşiu, semănând cu un braţ de mare. Şi iarăşi somnul planetei albe, nelocuite. Mă întorc puţin, mă uit la bătrânul de pe bancheta din faţă, nemişcat, cu ochii închişi, cu degetele împletite pe piept. Degete care ştiu să cânte melodii mute. Se gândeşte oare la Europa? Îşi dă oare seama că ne apropiem de civilizaţie, de oraşele în care timpul poate însemna joc social, schimburi de idei, întâlniri? Unde spaţiul e îmblânzit de arhitectură, curbat de viteza unei autostrăzi, umanizat de surâsul unei cariatide care se vede din apartamentul meu, nu departe de Nevski?

Conversaţia noastră se leagă abia târziu, spre seară. În legătură, ciudat, cu frumuseţea unor străzi. Tocmai lăsăm în urmă un mare oraş de pe Volga. Garnitura noastră a fost formată din nou, o clipă m-am temut chiar că ne vor uita pe o linie moartă. Sunt multe locuri libere, oamenii nu se înghesuie aici, ca şi cum ar fi sub demnitatea lor să urce în vagonul arhaic de clasa a treia.

Tovarăşul meu de drum se ridică, scoate două pahare. Când află că sunt un bun cunoscător al Moscovei, se însufleţeşte, îmi vorbeşte despre capitală cu o precizie neaşteptată, cu un ataşament sentimental pentru cutare stradă, pentru cutare staţie de metrou. „Ataşamentul unui provincial, îmi spun, care-a trăit în capitală şi care vrea să-şi uimească interlocutorul cât de bine-o cunoaşte.” Dar pe măsură ce vorbeşte, constat că Moscova lui e un oraş straniu, cu vădite lacune, cu un labirint de străduţe în locuri unde memoria mea vede bulevarde şi esplanade. Devin mai atent şi observ în relatarea lui câteva ezitări, pe care încearcă să le evite fie oprindu-se la jumătatea frazei, fie povestind o anecdotă, „înainte de război…”, „în anii treizeci…” – aceste indicii ale trecutului îi scapă lăsându-mă să înţeleg că se plimbă într-un oraş care nu mai există. Până la urmă îşi dă seama şi el, tace. Probabil că momentul acesta de stinghereală îi sună în urechi la fel ca astă-noapte, când 1-am

surprins la pian. Ca să schimb vorba, încep să mă plâng de timp, de legătura pe care o voi pierde la Moscova, din cauza întârzierii. Ne pregătim să mâncăm: ouă tari pe care le scot din rucsac, pâinea pe care, spune el, o are în valiză. Scoate un pachet, îl desface. O jumătate de pâine neagră. Însă ceea ce-mi atrage privirea e ambalajul – nişte foi vechi şi boţite, cu partituri. Îşi ridică ochii spre mine, apoi începe să netezească foile cu muchia bătucită a mâinii. Nu mai vorbeşte cu tonul unui călător sentimental, ca adineaori. Însă tot despre aceleaşi străduţe moscovite vorbeşte, şi despre un tânăr („Pe atunci, mă credeam cel mai fericit om din lume”, spune el cu o amărăciune senină), un tânăr cu o cămaşă albă udată de o ploaie de mai, un tânăr care se opreşte în faţa unui afiş şi, cu inima strânsă de emoţie, îşi citeşte numele: Alexei Berg.

Înainte, căuta pe afişe numele tatălui său, autor dramatic, şi din când în când pe cel al Victoriei Berg, mama sa, pe vremea când dădea recitaluri. În ziua aceea, pentru prima oară, afişul anunţa numele lui. Întâiul lui concert, peste o săptămână, pe 24 mai 1941.

Din cauza ploii, hârtia devenise aproape transparentă, lăsând să se vadă afişul precedent (un concurs de paraşutism); pe hârtia ondulată, profilul lui Ceaikovski părea chipul unui bufon regal. De altfel, concertul urma să aibă loc la casa de cultură a uzinei de rulmenţi. Dar nimic din toate acestea nu-i putea întuneca bucuria. Fericirea pe care o degaja afişul de un albastru spălăcit era mult mai complexă decât o simplă mândrie. Era şi bucuria serii luminoase şi umede ce se ivea, cu prospeţimea unui abţibild, de sub furtuna care se îndepărta. Şi mirosul frunzişului sub stropii care străluceau în soare. Şi bucuria străzilor ude de ploaie pe care, lăsând în urmă periferia, casa de cultură, le străbătea cu un pas distrat, îndreptându-se către centru. Până şi sala în care urma să cânte, o sală cu pereţii plini cu fotografii de maşini-unelte şi cu o acustică ce lăsa de dorit, i se păruse sărbătorească, eterică.

Moscova, în seara aceea, era eterică. Uşoară sub paşii lui, în labirintul de străduţe pe care le ştia pe de rost. Uşoară şi fluidă în gândurile lui. Oprindu-se un minut pe Podul de piatră, privi spre Kremlin. Cerul schimbător, albastru-cenuşiu, da acelui mănunchi de cupole şi creneluri un aer instabil, aproape dansant. La stânga, privirea cădea în golul imens lăsat de catedrala Isus Mântuitorul, dinamitată cu câţiva ani înainte.

Câţiva ani… Reluându-şi mersul, Alexei încercă să-şi reamintească anii care urmaseră. Catedrala fusese distrusă în 1934. El împlinise paisprezece ani. Ce fabuloasă senzaţie de surescitare, să simţi trotuarul tresărind după fiecare explozie! Erau ani fericiţi. 1934, ’35, ’36… Apoi, deodată, cade lunga carantină, ca în vreme de molimă. În jurul familiei lor, oraşul devine de plumb. Într-o seară, pe scara blocului, aude şuşotitul unui bărbat care, un etaj mai sus, urcă cu paşi greoi, adâncit într-un monolog aproape mut, dar febril. „Nu, nu, nu mă puteţi acuza… Iar dovezile… Dovezile.” Alexei aude crâmpeiele de

vorbe, răreşte pasul, stingherit de această confidenţă furată, apoi, deodată, îl recunoaşte pe taică-său. Acest bătrânel care mormăie, tatăl lui…!

Carantina durează. Anumite cuvinte sunt puse la index. *Dicţionarul teatrului* pe care tatăl său l-a publicat la începutul anilor ’30 e scos din toate bibliotecile. O parte din numele citate în el trebuie să dispară, căci tocmai au dispărut cei care le purtaseră. La cursuri, Alexei observă manevre rapide de şah: colegii lui se mută în alte bănci ca să nu rămână lângă el. „Fac rocade”, se gândeşte el cu amărăciune. La plecare, fug de el, se depărtează pe traiectorii sinuoase ca nişte schiori ce coboară o pârtie presărată cu obstacole. Are impresia, la conservator, că oamenii pe care-i întâlneşte au devenit saşii cu toţii, privesc cruciş ca să-i evite privirea. Chipurile lor îi aduc aminte de măştile văzute într-o carte de istorie, măşti cu nasuri lungi, înfricoşătoare, pe care le purtau locuitorii oraşelor bântuite de ciumă. Prietenii îi răspund la salut, dar pieziş, pe ascuns, întorcând capul, iar această postură – jumătate faţă, jumătate profil – le lungeşte nasul ca o trompă de insectă, lungă şi încovoiată. Îi aude bâiguind un pretext ca să plece şi suspinând de parcă ar mirosi plantele aromatice care împodobeau măştile contra ciumei… În timpul iernii lui ’39, surprinde sfatul de taină al părinţilor săi, apoi, în toiul nopţii, îi vede punându-şi planul în aplicare. În cuptorul de la bucătărie, ard vechea vioară a tatălui. Mareşalul Tuhacevski, prieten de familie şi bun violonist, cântase cu ea de vreo două-trei ori, după cină, pentru invitaţi. Mareşalul este executat în ’37, iar mica vioară cu lacul crăpat se transformă într-o probă teribilă… O ard în noaptea aceea, de teama arestării, a interogatoriilor. În teroarea momentului, tatăl uită să slăbească strunele şi Alexei, în camera lui, la pândă în spatele uşii întredeschise, aude scurtul arpegiu al corzilor care plesnesc în foc… Din noaptea aceea, aerul din jurul lor devine mai respirabil. O piesă a tatălui său e jucată din nou. Foarte rar, pe afişe reapare numele mamei. În timpul anului 1940, Alexei întâlneşte din ce în ce mai multe priviri directe. Un soi de lecuire oculară, cum ar veni. Face revelionul împreună cu falşii saşii. Unul din tangourile ce se dansează în seara aceea se numeşte *Privire de catifea*. Cât despre languroasa „catifea” şi privirile celor pe care le ţine în braţe, anii de frică şi umilinţă l-au învăţat să nu-şi facă iluzii. Dar Alexei nu are decât douăzeci şi unu de

ani şi o mulţime de tangouri, de îmbrăţişări şi de săruturi de recuperat. Şi e ferm hotărât să le recupereze, chiar dacă, pentru asta, ar trebui să uite noaptea, mirosul de lac ars, geamătul scurt al corzilor în flăcări.

Se îndepărtă de Kremlin, intră sub crengile, grele de ploaie, de pe bulevarde. Povestea cu vioara, teroarea nocturnă, anii singurătăţii lui de ciumat îi reveneau în minte uneori, dar mai ales ca să dea gust fericirii pe care-o trăia în prezent. Tot ce rămânea din cei trei ani negri – ’37, ’38, ’39 – era şuşotitul părinţilor în noapte şi mirosul înţepător de lac ars. Nu mare lucru pe lângă bucuriile de tot felul ce-i umpluseră viaţa de atunci. Uite, cămaşa udă ce i se lipea de piept, plăcerea de a-şi simţi trupul tânăr, suplu, musculos ştergeau spaima anilor de molimă. Dar mai ales concertul, peste o săptămână, părinţii săi pe care şi-i imagina aşezaţi în fundul sălii (negociase aprig acest incognito), şi, în primul rând de fotolii, una din partenerele cu care, în noaptea de revelion, dansase *Privire de catifea*. Lera.

Se gândi iarăşi la abţibild. Lumea întreagă semăna cu acest joc de culori: era destul să dezlipeşti foiţa subţire şi cenuşie a amintirilor urâte şi izbucnea bucuria. La fel cum, la începutul lui mai, izbucnea trupul gol al Lerei de sub rochia cafenie pe care-o smulgeau împreună, în febrilitatea săruturilor încă tăinuite, ciulind urechea la coridorul vilei: tatăl ei, un bătrân fizician, lucra pe terasă şi din când în când cerea o ceaşcă de ceai sau o perniţă. Era o nuditate foarte sănătoasă, unul din trupurile care, pe vremea aceea, puteau fi văzute mărşăluind în maiou subţire de sport, la defilările în cinstea tineretului. Opiniile Lerei erau şi ele foarte sănătoase. Vorbea despre familie, despre viitorul lor apartament, despre copii. Alexei ghicea că această căsătorie avea să-l facă aidoma celorlalţi, definitiv, ştergând silueta adolescentului care pândea sunetul corzilor muşcate de flăcări. Mai mult decât la cuibul lor familial, el visa, în realitate, la limuzina tatălui ei, o Emka neagră, mare şi confortabilă ca o cabină de lux de pe un transatlantic, pe care ştia deja s-o conducă. Ca să scape o dată de adolescentul înfricoşat, îi era destul să-şi imagineze limuzina, pe el, pe Lera, panglica vineţie a pădurii la orizont.

Gândul îi fuge la zilele petrecute la vilă, în satul cu nume muzical: Bor. La prospeţimea trupului ce lepădându-şi rochia de

liceană îngăduie mângâierile cele mai îndrăzneţe, la o luptă corp la corp, la violenţa voioasă din care ies vlăguiţi, cu ochii umeziţi de lacrimile dorinţei reprimate. Tânărul trup se smulge în ultimul moment, se retrage ca un melc, în virginitatea-i. Lui Alexei îi place jocul acesta. În rezistenţa Lerei, citeşte un legământ de viitoare fidelitate, al unei fete serioase şi înţelepte. O singură dată ţâşneşte îndoiala. După ce aţipise un moment, Alexei se trezeşte în camera însorită iar printre gene o vede pe Lera, deja trezită, lângă uşă. Ea se întoarce şi, crezându-l adormit, îi aruncă o privire care-l îngheaţă. I se pare că recunoaşte privirea măştilor cu nasul lung. Ca să alunge această vedenie, sare din pat, o ajunge în pragul uşii, o trage spre pat într-o luptă făcută din râsete, muşcături uşoare, încercări de-a se elibera. Când în sfârşit Lera izbuteşte să-i scape, Alexei nu simte exaltarea fericirii, ci o sfârşeală subită, ca la finalul unui spectacol jucat cu de-a sila. Şi ghiceşte că acest trup feminin, oferit şi în acelaşi timp interzis, acest trup catifelat şi împlinit aparţine unei vieţi ce nu va fi niciodată a lui. Ba da, desigur, se corectează el de îndată, se poate însura cu Lera iar viaţa lor va fi ca această după-amiază de primăvară. Va trebui să uite însă melodia corzilor plesnind în flăcări. Viaţa lor va avea sonoritatea unei muzici compuse pentru o defilare pe stadion. Îşi aminteşte că într-o zi încercase să-i povestească Lerei despre notele slobozite de corzile arse. Ea îi tăiase vorba cu un sfat entuziast, exact acesta: „Ce-ar fi să scrii un marş sportiv!”...

În curtea blocului, nu putu să evite scurta trezire a spaimei: „Jocul cu vapoarele!” Aşa i-au apărut într-o zi, pe vremea anilor de teroare, ferestrele clădirii, şi cele din mijlocul faţadei, de la apartamentul lor – pătrăţele pe care o mână invizibilă, imprevizibilă! –, le bifa aruncându-i pe locatari în duba neagră care venea pe la sfârşitul nopţii şi pleca ducându-şi prada. Dimineaţa aflau că, de acum înainte, cutare sau cutare apartament era gol. „Atins, scufundat...”

Privirea îi lunecă pe cele trei ferestre, trei pătrăţele neatinse în mijlocul atâtor naufragii. Vechea frică dispăruse. Fericirea de-acum era prea intensă ca să-i lase vreun loc. Alexei regreta doar un lucru: anii aceia blestemaţi îi amputaseră viaţa de o etapă foarte importantă, pe care cu greu ar fi putut-o defini. Vremea primei tinereţi, o vârstă visătoare, exaltată, când

poetizezi femeia, îi divinizezi trupul inaccesibil, trăieşti într-o aşteptare înfrigurată a miracolului iubirii. Nu avusese parte de nimic din toate acestea. Avea impresia că, din copilărie, de pe trotuarul zguduit de năruirea catedralei dinamitate, fusese propulsat cu un salt brusc pe deasupra anilor de teroare – într-o viaţă deja adultă, la goliciunea superbului trup musculos pe care Lera i-l dăruia aproape în întregime, păstrând puţinul rămas pentru căsătorie.

Urcă scara şi, la fiecare etaj, socoti numărul de plecări şi sosiri, mai ales în toiul „bătăliei navale” din ’37, ’38, ’39. Oameni smulşi din somn, trăind acea plecare ca pe un vis ce se transforma în coşmar. Apartamentul acela, deasupra lor, o familie, o fetiţă care, cu puţin înaintea plecării nocturne, îl întâlnise pe stradă şi îi vorbise despre noul sortiment de îngheţată ce se vindea pe bulevarde…

Grăbi pasul şi începu să fredoneze o arie de operă, din repertoriul mamei sale, o arie cu modulaţii pasionate, exaltante. Mama îl auzi prin uşă şi veni, surâzând, să-i deschidă.

Cu două zile înainte de concert, reveni la casa de cultură a uzinei, pentru o ultimă repetiţie. „Repetiţia generală”, cum le spusese părinţilor săi la prânz. Munci toată după-amiaza, repetă programul *da capo al fine*, apoi se opri, amintindu-şi sfatul maică-sii: de prea mult repetat, pierzi uneori acea vibraţie lăuntrică, acea prospeţime, acel crâmpei de miracol sau de prestidigitaţie de care arta nu se poate lipsi. „În fine, la fel se întâmplă cu tracul, adăuga ea. Dacă nu ai deloc, e semn rău…”

Pe drumul de întoarcere, se gândi la teama aceasta binefăcătoare, la fiorul care stimulează. De data asta îi lipsise, la repetiţie. „Să cânţi în asemenea baie de aburi…”, se scuza el. Ziua era apăsătoare, lăptoasă, foarte caldă. O zi fără culori, fără viaţă. „Fără trac”, îşi spuse el surâzând. Mama îi vorbea şi despre tinerele actriţe care declarau că nu au trac niciodată şi cărora Sarah Bernhardt le promitea cu o îngăduinţă ironică: „Mai aşteptaţi, o să vină o dată cu talentul…”

Chiar sub verdeaţa bulevardelor, toropeala jilavă băltea, înăbuşind zgomotele, învăluind arborii, băncile, stâlpii felinarelor într-o lumină cenuşie, cea a unei zile deja trăite şi în care ai intrat din greşeală. Alexei părăsea aleea principală vrând s-o ia pe o scurtătură, când deodată, dintre arborii unei alei, se desprinse o siluetă pe care o recunoscu de îndată: vecinul lor, un pensionar pe care-l vedea adesea în curte, aplecat pe o tablă de şah. Acum înainta cu un pas grăbit şi mecanic, bizar; venea drept în întâmpinarea lui şi totuşi nu părea să-l observe. Alexei se pregătea să-l salute, să-i strângă mâna, dar bărbatul, fără a-l privi, fără a încetini pasul, trecu mai departe. În ultimul moment al acestei întâlniri ratate, buzele bătrânului se mişcară încet. Cu o voce slabă dar foarte clară, şopti: „Nu te du acasă.” Şi grăbi pasul, coti pe o mică alee transversală.

Şocat, Alexei rămase o clipă nehotărât, fără să-şi creadă urechilor, fără măcar să înţeleagă ce auzise. Apoi se repezi pe urmele bătrânului, îl ajunse din urmă la o intersecţie. Dar până să-i poată cere o explicaţie, vecinul şopti, continuând să-i ocolească privirea: „Nu te du acasă. Fugi. Nu e în regulă, acolo.” Şi bătrânul trecu grăbit – era deja pe roşu – prin faţa unei maşini

care claxona. Alexei nu-l urmă. Pe chipul care se îndepărta, tocmai văzuse una din măştile cu nasul lung.

Revenindu-şi, constată cât de absurde erau cuvintele bătrânului. „Nu e în regulă, acolo.” Delira! Un accident? O boală? Se gândi la părinţi. Bun, dar de ce nu vorbea limpede?

Ezită, apoi, în loc să intre direct în curte, ocoli tot cvartalul, urcă în blocul de vizavi: de aici, din casa scărilor, putea vedea faţada blocului lor. La ultimul etaj nu erau apartamente, doar intrarea la pod. Ştia postul acesta de observaţie pentru că acolo fumase prima lui ţigară. Îl încerca acelaşi sentiment ca atunci, de vagă vinovăţie: printr-un geamlâc îngust, vedea toată curtea, banca pe care pensionarii îşi citeau ziarul sau jucau şah, iar dacă îşi lipea obrazul de geam vedea ferestrele de la de la camera părinţilor şi de la bucătărie. Pânda aceasta îi readuse în gură gustul primelor fumuri de ţigară.

Aşteptă o vreme cu faţa lipită de geam. Ştia faţada până în cele mai mici amănunte, ştia până şi modelul perdelelor de la ferestre. Frunzişul unui tei care se înălţa aproape la nivelul apartamentului lor rămânea neclintit în căldura ternă a serii şi părea că aşteaptă un semn. Pentru o seară de mai, în curte era ciudat de puţină lume. Cei care-o traversau lunecau în tăcere şi dispăreau rapid în somnolenţa străduţelor. Până şi casa scărilor rămânea mută, parcă nu mai intra şi nu mai ieşea nimeni. Singurul zgomot: scârţâitul unei mici biciclete pe care pedala neobosit un copil, în jurul unui strat de campanule. La un moment dat, se opri, îşi înălţă privirea. Alexei tresări, se depărtă de geamlâc. I se păru că băiatul îl fixa, cu o privire precisă, dură, o privire de adult. Copilul ăsta chiar avea o faţă de adult. Un mic adult prefăcut, pe bicicleta lui.

Scârţâitul roţilor începu iarăşi. Alexei se gândi că teama lui e prostească. La fel ca aşteptarea în spatele unui geam prăfuit, la fel ca alarma bătrânului şahist, care desigur îl confundase cu altul.

Vru să coboare imediat, să se ducă acasă pentru a-şi alunga teama. „Tracul”, se gândi el în tăcere, şi începu să coboare scara. Însă două etaje mai jos se opri. Un cuplu intrase şi începea să urce, silindu-l să revină la ascunzătoare. Privi din nou ferestrele de la apartamentul lor, ferestrele apartamentului de dedesubt, şi dintr-o dată înţelese ce-l ţinea aici…

În anii terorii, acel apartament cunoscuse trei plecări. Mai întâi a fost ridicat constructorul de avioane cu familia. În curte se zvonea că l-ar fi denunţat chiar asistentul lui, ca să-i ia postul şi apartamentul. Asistentul se mutase cu familia, apucase să-şi cumpere mobilă de sufragerie nouă şi să simtă perenitatea noii sale situaţii. Şase luni mai târziu, în noaptea când le-a venit rândul, s-a auzit strigătul copilului lor: somnoros, îşi cerea păpuşa preferată pe care, în graba arestării, nu se gândise nimeni s-o ia. Peste o săptămână, în locul lor se muta bărbatul acela în uniforma Securităţii Statului. Când îşi întâlnea pe scară vecinii, se oprea, îi privea stăruitor, aştepta să fie salutat. Fiul lui semăna cu un godac de mistreţ. Oricum, cu forţa obtuză a animalului din el, într-o zi îl lipise pe Alexei de perete şi mârâise printre dinţi: „Ia zi, inteligenţie putredă, mai clămpăneşti mult la afurisitu' ăla de pian? Aşteaptă puţin, până iau un ciocan şi-i bat capacu'n cuie la muzicuţa ta!" Alexei nu le spusese nimic părinţilor săi. De altfel, puţin după aceea, spre sfârşitul lui 1938, apartamentul se eliberase din nou…

Îşi lipi fruntea de geam. I se păru că perdelele de la camera părinţilor se mişcă. Ba nu, nimic. Se gândi iar la omul-mistreţ, la faţa lui umflată, la dispreţul lui. Şi mai ales la ameninţarea lui, total fantezistă, desigur, dar care îi părea, adesea, realizabilă: pianul, capacul ţintuit în piroane mari de dulgherie. În fapt, dacă acum pândea în spatele geamului acoperit cu pânze de păianjen era din cauza acelui tânăr mistreţ. Dispariţia lui, într-o noapte de decembrie, îl făcuse să înţeleagă că nimeni nu era la adăpost. Nici măcar învingătorii. Nici măcar cei care luptaseră eroic cu duşmanii poporului. Nici măcar copiii acelor eroi.

În clipa aceea, îl văzu pe jucătorul de şah care traversa curtea cu un pas domol. Bătrânul flutură braţul, salutând o femeie care-şi uda florile la fereastră, apoi dispăru pe una din intrări. Amurgul împiedica deja să i se vadă expresia feţei. Şi, ca răspuns la această impresie, lumina coloră perdelele de la camera părinţilor săi. O umbră se decupa, foarte familiară. Crezu că o recunoaşte pe maică-sa. Zări chiar şi o mână, mâna ei, desigur, care trăgea perdeaua. „Sunt un cretin total şi ultimul dintre fricoşi", îşi zise el umflându-şi pieptul cu o senzaţie voluptuoasă. Acum privirea îi luneca lin pe şirurile de ferestre care începeau să se lumineze. Calme, aproape soporifice în

pacea serii de mai. Jos, la intrarea blocului în care era ascuns, cineva trânti uşa. Zgomotul cheii în broască, voci, tăcerea. Hotărî să mai aştepte un minut, acum doar ca să evite privirile curioase, „În plus, sâmbătă am concertul…”, rostea în el o voce plină de încredere. Acest argument părea să alunge definitiv primejdia pe care-o născocise bătrânul nebun întâlnit pe bulevard. „Mă duc acasă, mai am un ceas ca să repet, până încep vecinii să bată în calorifere.”

Aruncă o ultimă privire spre bloc. În spatele ferestrei negre de la bucătăria lor, privirea lui deja relaxată şi obosită de încordare distinse un ofiţer care, de sus în jos, observa curtea.

Scara i se părea interminabilă. Etaj după etaj, într-o goană nebună, urma zigzagul balustradelor care se prelungeau la nesfârşit, ca printr-o iluzie optică. Pe străzi, apoi pe culoarele metroului, la gară, avea senzaţia că se cufundă continuu în lugubra spirală a casei scărilor, că ocoleşte uşi ce riscau să se deschidă în orice moment. Iar privirea lui ducea imaginea unei ferestre pe care se detaşa silueta unui bărbat încins cu centiron. Nu alerga, se prăbuşea.

Căderea încetă în faţa casei de bilete. Dintr-o cutie de bomboane, casiera scoase o biluţă roz pe care şi-o vârî în gură. În timp ce degetele ei luau banii şi dădeau restul, buzele i se mişcau sugând bomboana. Alexei o privea cu stupoare: în spatele ghişeului începea aşadar o lume aproape vrăjită, cu delicioasa rutină a bomboanelor, cu surâsul somnoros al casierei. O lume din care el tocmai fusese exclus.

Această viaţă ce continua senin fără el îl ului într-atât, că nu mai fu mirat de ceea ce urmă la vila din Bor. Tatăl Lerei, profesorul, de obicei zăvorât în birou, surd la sonerie şi la chemări, îi deschise aproape imediat. La unsprezece noaptea. Alexei nu se miră nici că bătrânul, aproape fără să-l asculte, se grăbi să-i ofere o cină ce părea să aştepte pe masa din bucătărie. De altfel, la încercările lui de a-i spune ce se întâmplă cu părinţii săi, profesorul avu un singur răspuns: „Mănâncă, mănâncă bine! Şi încearcă să dormi. Noaptea e un sfetnic bun.” Şi repetă proverbul de mai multe ori, maşinal, cu aerul că-şi termină un gând întrerupt de sosirea tânărului.

În mod straniu, deşi era scuturat de febră, căzu rapid într-un somn greu şi scurt. Vru să se ascundă în el, cu speranţa

că se va trezi de cealaltă parte a ghişeului în spatele căruia o femeie sugea o bomboană. În visul lui, ghişeul era foarte jos, aproape de sol, iar el trebuia să se aplece pentru a zări, în răsuflătoarea aceea, chipul care-l substituia pe al casierei: era chipul Lerei, însă o Lera echivocă, surprinsă într-o postură ruşinoasă. Îl mai visă pe bătrânul jucător de şah stând pe o bancă udă de ploaie. Alexei juca şah cu el, dar muta piesele nu pe tabla de şah, ci pe paginile unui atlas anatomic cu imagini legate de jocul lor într-un mod neştiut. Iar somnul îi era bântuit de spaima că nu va ghici aceste legături, evidente pentru bătrân. Visă, la urmă, silueta maică-sii: recita nişte versuri, apoi brusc le cântă cu o voce atât de ascuţită şi disperată, că se trezi cu un strigăt mut în gâtlej.

Se uită la ceas: trei şi jumătate. În spatele ferestrei, începea să mijească de ziuă. Alexei privi camera, conturul mobilelor, apoi se gândi, aproape senin: „O să mă denunţe…” Într-o străfulgerare, toate ciudăţeniile trecute cu vederea în ajun se legară într-o logică implacabilă. Profesorul care nu se culca niciodată târziu, îi deschisese la primul ţârâit al soneriei, gata îmbrăcat. Nevastă-sa, fără de care nu făcea un pas, era absentă. La fel şi Lera. În cameră, totul era pregătit, parcă, pentru a primi un oaspete… „Nu, n-o să mă denunţe, pur şi simplu o să le deschidă…”

Sări din pat, se îmbrăcă, puse zăvorul la uşă, încalecă pervazul ferestrei…

Pe cărarea ce ducea la un iaz unde mergea adesea la scăldat cu Lera, şovăi totuşi, coti spre magazia veche din spatele casei, hotărât să aştepte. Nu avu de aşteptat prea mult. Din strada principală, ce împărţea în două loturile de vile, auzi zgomotul unui motor. Maşina se opri. În liniştea nopţii, auzi bătăile în uşă, murmurul unor voci bărbăteşti şi, mai distinctă, pe un ton plângăreţ, dar încercând să-şi păstreze demnitatea, vocea profesorului: „Tovarăşi, mi-aţi promis… E un tânăr foarte fragil. Vă rog! Sunt sigur că părinţii lui…”

Cineva îi tăie vorba pe un ton enervat: „Auzi, profesore, nu te băga unde nu-ţi fierbe oala! O să vorbeşti când o să fii întrebat…”

Repezindu-se pe cărare, Alexei auzi un duruit ca de tobe care venea din interiorul casei.

Mult mai târziu, când va descoperi cruda, smintita aplecare a vieţii pentru paradoxuri, va înţelege că de fapt îşi datora salvarea nemţilor. Din luna aprilie a acelui an, 1941, şi chiar înainte dar mai confuz, la Moscova se vorbea despre ameninţarea ce ar veni din Vest. În astfel de ocazii, maică-sa îşi amintea de familia surorii ei, care trăia într-un sat izolat din Ucraina. Rude sărace, cum s-ar zice, niciodată invitate la Moscova. Şi-i imaginau în cătunul lor, chiar lângă graniţa poloneză, expuşi războiului din ce în ce mai previzibil. „Niciodată, mă auzi, niciodată armata noastră nu-i va lăsa pe nemţi să treacă graniţa, o întrerupea tatăl. Şi chiar dacă, prin absurd, ar izbuti să arunce câteva bombe, nu-i un motiv de panică. Mă sui în maşină, trag o fugă până la soră-ta, şi ţi-i aduc la Moscova cât ai clipi.” Acest proiect de evacuare cu maşina revenea din când în când în discuţiile lor familiale.

Alexei îşi aminti de el atunci când, spre şase dimineaţa, ajunse pe jos la periferia Moscovei. În minte îi zumzăiau numele unor colegi de conservator care ar fi putut să-l ajute, nume care, cântărite unul câte unul, se dovedeau nesigure. Se gândi atunci la mătuşa din Ucraina, îşi aminti proiectul de călătorie cu maşina, se grăbi să se agaţe de idee înainte să-i pară absurdă.

Garajul era la câteva străzi de blocul lor, lipit de zidul unei mânăstiri demolate. La ora aceea, locul încă era pustiu, uşile celorlalte garaje închise. Merse pe vârful picioarelor şi, ţinându-şi respiraţia de parcă ar fi vrut să prindă un fluture, întinse mâna spre o scobitură de sub acoperişul de tablă ondulată. Taică-său, distrat, lăsa uneori acolo o dublură a cheii. Degetele pipăiră febril fundul ascunzătorii, simţiră metalul.

Puse în portbagaj două canistre de benzină, păstrate ca rezervă, apoi, înainte de a se aşeza la volan, privi în jurul lui. Mintea, golită de oboseală şi de teamă, i se trezi: garajul cu becul chior atârnat de tavan, mirosul de benzină, obiectele pe care tatăl său le atinsese – asta să fie ultima imagine a vieţii lor?

Pietrişul scrâşni sub paşii cuiva. Alexei se aşează la volan, cu mintea golită din nou, cu inima strânsă, gata să execute şirul gesturilor ştiute pe de rost şi să propulseze maşina greoaie pe uşa întredeschisă… Afară însă, zgomotele fură urmate de altele, liniştitoare: clinchetul unei legături de chei, scârţâitul unei uşi, plecarea.

Oprindu-se la o intersecţie, îşi dădu seama că nu mai avusese ocazia să conducă în afara Moscovei decât o singură dată: ca s-o ducă pe Lera la vila din Bor.

În maşină găsi un teanc de hărţi rutiere, printre care şi cea a regiunii din Ucraina unde trăia mătuşă-sa. Pe bancheta din spate erau aruncate o haină şi o şapcă veche. Le îmbrăcă si, mai târziu, constată că deghizat astfel trecea mult mai uşor de posturile de miliţie. Părea, mai ales din cauza şepcii, şoferul unui personaj sus-pus, grăbit să ajungă la domiciliul şefului. Cu cât se depărta de Moscova, cu atât marea limuzină neagră impresiona mai mult.

La sfârşitul celei de-a doua zile, pe un drum de ţară, întâlni o căruţă; vizitiul, un ţăran tânăr, rămase cu gura căscată în faţa maşinii năzărite în mijlocul lanurilor. Cu un accent foarte nazal, amestecând cuvinte ruseşti şi ucrainene, îi explică pe unde s-o ia. Alexei era la vreo douăzeci de kilometri de ţintă.

Înaintă până la căderea nopţii, apoi coti, intră pe un drum ce se înfunda în pădure. Se opri când un trunchi căzut îi bară calea. Mâncă o pâine întreagă cumpărată în orăşelul prin care trecuse la amiază, se simţi ameţit de hrană, de somnul care-l toropea. Pădurea din jurul maşinii părea nesfârşită. Vru să ştie cât era ora, să-şi amintească data, să se agaţe de ele ca de o geamandură în oceanul de ramuri şi umbre. Culcat pe banchetă, ridică braţul spre lumina ce se cernea prin frunziş. Era doar opt şi jumătate seara. 24 mai…

„Concertul meu!” şopti el trezindu-se brusc. Pe parbriz se zbătea un fluture de noapte superb, iar aripile lui acoperite cu o scriitură fină, misterioasă, lăsau pe geam dâre de polen. Şi, tot ca printr-un geam, îşi imagină sala, scena luminată, un tânăr înaintând spre pian. Într-o iluzie sfâşietoare, preţ de o clipă, privi la viaţa care continua undeva, fără el.

În zori, plecă din pădure pe jos. Privi în urmă de mai multe ori: soarele dimineţii inunda interiorul maşinii abandonate cu o lumină aurie, părea maşina unei familii risipite printre arbori, la cules de fragi.

Mătuşa îl ascultă în tăcere, îl lăsă să vorbească îndelung, să repete. Simţea că în felul acesta băiatul se va deprinde cu noua

lui viaţă. Unchiul se întoarse din oraş spre amiază. Nici el nu fu mai vorbăreţ. Alexei avea să înţeleagă, peste mai multe săptămâni, că această acceptare mută a sosirii lui ascundea dorinţa tacită de a-i da de înţeles: „Vezi, noi, ţărănoii, te primim cu braţele deschise. Nu le purtăm ranchiună rudelor care ne-au uitat.” Pentru moment însă, Alexei simţea nevoia să povestească, să fie aprobat, să i se confirme că oricum, rămas la Moscova, tot nu ar fi putut face nimic pentru ai săi. De asemeni, îşi dădu seama că-i pregăteau deja, cu câteva gesturi rapide, existenţa clandestină în casa lor. Această zgârcenie de vorbe şi gesturi îi aminti că epidemia de frică pe care ei o cunoscuseră în ’37 se abătuse asupra acestor oameni cu mult înainte. La sfârşitul anilor ’20, o dată cu începutul colectivizării în ţinut. Îşi pierduseră cei doi copii în foametea care urmase, şi nu era întâia oară că ascundeau fugari.

Unchiul îl duse la una din aceste ascunzători. Merseră la hambar şi, în lumina slabă ce trecea printre scânduri, Alexei văzu un spaţiu gol, fără ferestre, fără niciun cotlon care să poată servi de adăpost. Înţelegându-i nedumerirea, unchiul surâse şi, cu voce scăzută, îi explică: „E o valiză cu fundul dublu.” Apăsă o scândură care cedă, iar Alexei, vârându-şi capul prin deschizătură, descoperi între doi pereţi din lemn un spaţiu îngust, de cel mult cincizeci de centimetri, cu o laviţă şi o măsuţă prinse de perete, o găleată, un ulcior, o strachină. „Va trebui, adăugă unchiul, să-ţi deprinzi nasul fin de moscovit, cu mirosul de bălegar. Pun bălegar împrejur, în caz că ar veni cu un câine…”

Peste două zile, unchiul îi spuse, puţin încurcat: „Ştiu că e dureros, dar… maşina trebuie s-o scufundăm în lac. O să-ţi arăt un loc de unde o putem împinge.”

Alexei învăţă repede să-şi mlădieze trupul, mişcările în spaţiul strâmt dintre pereţi. Reuşi să-şi suspende viaţa secretă la jumătatea gestului atunci când, într-o zi, de cealaltă parte a pereţilor se auzi o voce care-l certa pe unchi: „Nu poate fi departe nepotul tău, l-au văzut oamenii. Ai tot interesul să ne ajuţi înainte să-l găsim noi la tine în hambar…” Unchiul, foarte calm, răspundea cu o voce albă: „Nepotul ăsta, nu l-am văzut în viaţa mea. Dacă-l găsiţi, abia o să am şi eu ocazia să-l cunosc…” Alexei rămase încremenit, cu un dumicat oprit la jumătatea

drumului, neîndrăznind nici măcar să alunge o muscă ce i se aşezase pe frunte.

Ieşea din adăpost la miezul nopţii, se schimba, îşi dezmorţea picioarele. Liniştea câmpurilor, cerul, stelele aburite de căldură, totul îl îndemna să aibă încredere, să se bucure de viaţă. Totul minţea.

După un timp, studiase şi cea mai mică crăpătură dintre scânduri, ştia ce câmp de observaţie oferea fiecare. Prin cea de deasupra măsuţei, putea vedea o fâşie îngustă din drumul ce lega satul de centrul de comună. Prin cealaltă, de lângă laviţă, vedea un gard din crengi uscate.

Într-o zi, sub gardul acela, văzu un om adormit, beat, prăvălit ca şi cum ar fi fost culcat de un glonte. Poalele hainei se întindeau în colbul drumului, sforăitul beţivului ajungea până la el. Trupul acela năruit exprima atâta – fericită – nepăsare faţă de tot ce puteau ceilalţi gândi despre el, atâta abandon în moartea lui trecătoare, atâta uitare de sine, că Alexei simţi o invidie violentă. Sau mai curând o ispită: să meargă la cadavrul ce sforăia, să-l scotocească, să-i fure actele, să se deghizeze în hainele lui, să revină la viaţă sub numele acela furat...

Aşchiile peretelui de scândură îi înţepau obrazul. Alexei îl privea pe beţivan ca pe o apariţie miraculoasă. Insul nu-i semăna deloc, era mult mai în vârstă, roşcat, cu nasul turtit. Dar gândul unui furt de identitate, absurd pe moment, i se înfipse în minte.

Într-o seară, prin una din aceste crăpături, văzu cum se îndepărta căruţa unchiului: el ţinând hăţurile, mătuşa stând între coşurile cu legume pe care le duceau la târgul de duminică, la centrul de comună.

Noaptea, un tropot de copite îi pătrunse în somn. „S-au şi întors?”, se miră el, pe jumătate adormit. Tropotul se făcu mai greu, parcă tuna. Cu umărul lipit de scândurile peretelui, simţi că vibrau. „Atâţia cai!”, îi şopti visul plin cu herghelii al căror galop cutremura pământul. Dar imediat, ghicind iluzia visului, sări de pe laviţă, împinse scândură intrării secrete şi, ieşind în noapte, văzu orizontul în flăcări. Valurile de bombe răsunau acum mai distinct, într-o cadenţă ce devenise regulată. Foarte jos, aproape atingând acoperişurile satului, trecu un avion, apoi altul. Părea un număr de acrobaţie aeriană. Drumul se umplea

totuşi de oameni care fugeau. Alexei se strecură grăbit în ascunzătoare. În câmpul lui vizual, printre două scânduri, intră o femeie ce se împleticea târând după ea doi copii somnoroşi, o bătrână ce mâna o vacă. Şi, mai rapid, în sens invers, soldaţi ce se loveau de valurile de fugari. Apoi, în mai puţin de un ceas, fumul, răpăitul gloanţelor ce muşcau tencuiala de pe ziduri şi, brusc, masa aceea de metal asurzitoare care trecu razant pe lângă hambar şi brazdă cu şenilele grădina abia udată, în ajun, de mătuşă-sa.

O vreme, rămase lungit la pământ. Ici şi colo, pereţii adăpostului erau străpunşi de gloanţe. Apoi gama zgomotelor deveni mai simplă, mai săracă. Câteva strigăte, scrâşnetul şenilelor, o rafală deja îndepărtată. La urmă, şuieratul flăcărilor. Alexei privi prin una din găurile făcute de gloanţe. Lângă gard, exact în locul unde, cu două săptămâni în urmă, văzuse un beţiv adormit, zăcea trupul unui soldat, cu obrazul însângerat întors spre soarele ce răsărea, vrând parcă să se bronzeze.

Îi trebuiră două zile ca să-şi găsească omul, donatorul de identitate. Căutările în satul incendiat eşuaseră. Nimerise peste nişte supravieţuitori, fusese nevoit să fugă. Pe drum, găsea mai ales trupuri de femei şi de copii, sau de bărbaţi prea vârstnici.

La sfârşitul celei de-a doua zile de mers, ajunse la un râu. Pe mal, la capătul podului distrus de bombe, văzu un întreg câmp de luptă, zeci de soldaţi surprinşi de moarte în poziţii când foarte banale (cadavrul acela cu picioarele îndoite), când patetice (tânărul infanterist ce-şi azvârlea braţul într-un gest de tribun). Pitit în spatele mărăcinişului, Alexei aşteptă cu urechea ciulită, dar nu auzi niciun geamăt. Când îndrăzni într-un sfârşit să se apropie, văzu în lumina serii chipurile celor ucişi, expuse cu o candoare dezarmată. Observă că nu erau soldaţi germani, probabil ridicaţi deja de ai lor.

Le privea ochii, adesea larg deschişi, culoarea părului, statura. Din timp în timp, sub vraja morţii, uita ce caută, cădea într-o indiferenţă de automat, se transforma într-un obiectiv fotografic care cadra hipnotic, una după alta, acele vieţi curmate. Apoi îşi revenea, începea iar să-şi caute geamănul. Culoarea părului, trăsăturile, statura.

Chiar lângă râu, găsi un chip ce-i semăna, dar soldatul avea părul închis, aproape negru. Îşi zise că putea să-şi radă părul

blond şi că, pe fotografia unui act de identitate, această diferenţă de nuanţă ar fi puţin vizibilă. Cu degete tremurânde, îi descheie buzunarul tunicii, scoase un livret cu stea roşie, îl deschise grăbit. În fotografie, soldatul nu-i semăna deloc, părul îi încadra figura cu o tuşă ca de cărbune.

Oprindu-se lângă un altul, remarcă asemănarea trăsăturilor. Dar brusc observă că urechea stângă a soldatului era sfâşiată de un glonte. Se depărtă rapid, apoi îşi dădu seama că rana aceea nu anula întru nimic asemănarea, dar nu avu curaj să revină la capul însângerat.

Pe celălalt mort îl găsi din întâmplare atunci când, ca să scape de duhoarea ce plutea peste râu, întră în apă până la genunchi şi începu să-şi spele faţa, gâtul. Sub o grindă a podului distrus, văzu trupul pe jumătate strivit al unui soldat. I se vedea doar ovalul blond al capului, o mână adusă la piept. Se apropie, se aplecă, surprins să vadă ce mult îi semăna chipul necunoscut, apucă grinda, trase de ea... şi sări înapoi: ochii soldatului se însufleţiră iar de pe buze ţâşni un şuvoi rapid de cuvinte şoptite, într-un geamăt de uşurare. În germană! Apoi un jet lung de sânge. Şi, iarăşi, rigiditatea morţii.

Cu paşi mari, încercând să nu revadă chipurile cunoscute, porni de-a lungul râului. Nu încercă să-şi justifice fuga, nici să-şi dea curaj spunându-şi că poate altundeva... Era contaminat de moarte, gonit din trupul său de toţii morţii aceia pe care-i vedea în hainele lui, în timp ce se vedea, pe el, în ale lor. Vorbi ritmându-şi paşii, vrând să se umple de ceea ce fusese înainte... Se opri însă brusc. La distanţă de ceilalţi, cu capul spălat de curent, zăcea un soldat. Cel pe care îl căutase.

Alexei începu să-l dezbrace, cu gesturi ce aparţineau altcuiva, gesturi cam brutale, eficiente... Îmbrăcat, constată că-l strângeau cizmele. Se întoarse la pod şi, cu aceeaşi absenţă de sine, scoase cizmele altui soldat. Cea dreaptă nu voia să iasă. Se aşeză, privi, buimăcit, trupul pe care efortul lui îl mişcase din loc, se privi cu o privire exterioară – un tânăr într-un superb amurg de vară, pe râul cu maluri nisipoase – lângă zecile de cadavre. Din când în când, în stufăriş, un peşte înota leneş, bătea apa cu un clipocit sonor... Alexei se ridică, prinse cizma lipită de picior, începu s-o zgâlţâie, să tragă de ea cu violenţă. Nu-şi dădea seama că, de la o vreme, plângea şi vorbea cu cineva, crezând chiar că aude răspunsuri.

Continuându-şi drumul, se linişti. Noaptea şi-o petrecu într-o căruţă abandonată. În toiul nopţii, se trezi, aprinse un chibrit, citi numele soldatului care era de-acum înainte. În buzunarul tunicii, găsi fotografia unei fete şi o carte poştală împăturită în două, cu o vedere a Palatului de Iarnă.

Îşi imagină în detaliu prima sa întâlnire cu soldaţii printre care trebuia să se piardă, să se facă acceptat, să nu se trădeze. Interogatorii, controale, se gândea el. Şi neîncrederea.

În fapt, nimic din toate acestea. Pur şi simplu, la intrarea într-un oraş necunoscut, pe străzile răsunând de împuşcături, fu prins în goana haotică a unor soldaţi care fugeau din faţa unui pericol încă nevăzut, care cădeau, trăgeau, aproape fără să ochească, în norul de fum de la capătul unui bulevard.

Alergă alături de ei, culese o puşcă, îi imită trăgând la întâmplare, le imită până şi panica deşi pe moment n-o simţea, nefiind conştient nici de epuizarea lor, nici de enormitatea forţei pe care încercau s-o înfrunte. La căderea nopţii, când un ofiţer izbuti să adune câteva rămăşiţe ale armatei risipite, Alexei constată că soldaţii veneau din cele mai diverse unităţi, din companii nimicite, din regimente decimate. Era aşadar unul ca ei. Cu diferenţa că uneori mai mult se temea să-i scape adevăratul său nume decât să nimerească sub gloanţe. Frica aceasta, concentrarea cu care copia gesturile celorlalţi făcură ca, în primele săptămâni, să nici nu aibă sentimentul că e în plin război. Iar când în sfârşit putu slăbi coarda aceasta întinsă în permanenţă, se descoperi în pielea soldatului îmbătrânit, zgârcit la vorbă şi respectat pentru sângele rece, un om printre mii de oameni ca el, indistinct în coloana ce mărşăluia pe un drum noroios, îndreptându-se spre greul războiului.

În primii doi ani de front, Alexei primi patru sau cinci scrisori adresate celui căruia îi purta acum numele. Nu răspunse, şi se gândi că prin minciuna lui le da mai multor oameni forţa de a spera, tăria de a supravieţui.

De altfel aflase de mult că, în război, adevărul şi minciuna, generozitatea sau asprimea, inteligenţa sau naivitatea nu sunt la fel de clare ca în viaţa de până la el. Imaginea cadavrelor de pe malul râului îi revenea adesea în minte. Însă oroarea acelor momente îşi dezvăluia acum faţa ascunsă: dacă n-ar fi umblat

printre morţii aceia, cu siguranţă că tânărul moscovit care era pe atunci ar fi cedat psihic la primele lupte, la vederea trupurilor sfârtecate. Cizma smulsă cadavrului fusese pentru el ca un vaccin dureros dar inevitabil. Iar uneori, în sinea lui, recunoştea că, pe lângă mortul acela descălţat, măcelurile la care era martor i se păreau mai uşor de suportat.

Într-o zi, când fu rănit prima oară, descoperi un alt paradox. Venit printre soldaţi ca să fugă de moarte, risca o moarte mult mai sigură decât într-un lagăr de reeducare, unde ar fi ajuns după arestarea părinţilor săi. Mai la adăpost ar fi fost în spatele sârmei ghimpate, într-un lagăr, decât în posesia acestei libertăţi mortale.

La fel, n-ar fi crezut vreodată că în răstimpul unei săptămâni, convalescent, cu braţul încă bandajat, în spitalul răsunând de gemete, va fi posibil să iubească, să se apropie de o femeie, cu sentimentul că-i ştie dintotdeauna ochii, vocea uşor voalată, trupul. Dar mai ales, dacă în fosta lui viaţă, la Moscova, un prieten i-ar fi vorbit de o asemenea iubire, Alexei i-ar fi râs în nas, nevăzând în ea decât un şir de acuplări grăbite, de tăceri stupide între o infirmieră şi un convalescent care aveau de oferit doar trupurile lor. Şi ar fi râs de aceste detalii comice, de roman siropos: buchetul zburlit, cules cu mâna teafără pe marginea drumului, cerceii cu poleiala de aur ştearsă, degetele înnegrite de tinctură de iod ale femeii.

Toate acestea au fost cu-adevărat, în săptămâna de convalescenţă. Spitalul care, înaintea ofensivei în pregătire, trăia un răgaz de câteva zile în aşteptarea noilor convoaie cu răniţi. Mirosul greu de sânge şi de carne zdrobită. Femeia cu cincisprezece ani mai mare decât el, care părea să simtă iarăşi că există anotimpuri, că suflul cald al ţărânii, florile albe de liliac se cheamă primăvară, că un bărbat, soldatul cam stângaci cu care începuse într-o zi să vorbească, putea să-i devină foarte apropiat, că deveneau foarte apropiaţi, fără voia ei, fără voia lui, în ciuda grozăviei din jur. Iar când el o surprinse, într-o seară, pe drumul ce ducea de la spital la izba unde locuia femeia, apărându-i în faţă cu braţul bandajat şi cu buchetul de flori, ea simţi că vocea i se îneacă: „E prima oară că…” El n-o lăsă se termine, se grăbi să glumească, s-o facă să râdă. Apoi tăcu şi, în

săptămâna rămasă până la plecare, încercă să-şi astâmpere foamea de trupul ei, să soarbă tot ce-i dăruia ea. Nu izbuti: probabil, se gândea el, din cauza braţului care încă-l durea.

În tranşee, această sete nepotolită va reveni, amplificată. Acum dorea până şi colbul drumului care ducea la izbă (ar fi făcut orice să poată măcar atinge făgaşele călduţe luminate de soarele asfinţitului), şi reflexul stropilor care, după o scurtă aversă nocturnă, lunecau pe acoperiş iar în cădere captau lucirea lunii. Va înţelege că dorea până şi mirosul amar de tinctură de iod degajat de palmele puţin cam aspre, a căror mângâiere o simţea şi acum pe obraz. Mirosul acesta rezistă în timp mai mult decât amintirea trupească, ştearsă de vederea atâtor corpuri fără viaţă, de întâlnirile grăbite cu femei ce nu-i lăsau nici amintirea unui chip, nici un talisman ca acea tinctură de iod.

Singurele momente în care îi revenea teama de a fi demascat erau acelea când avea şansa – pentru el ghinionul – să fie propus pentru o decoraţie. Mai ales când era vorba de un ordin, comisia verifica trecutul militarului, să nu fie vreun fost deţinut sau un individ exclus din Partid. Alexei învăţase de mult să pară un individ cenuşiu şi, cu toate că adesea pornea la atac primul, ştia să dispară la sfârşitul lui, când comandantul îşi nota numele celor mai bravi.

I se mai întâmplă să audă muzică – muzici militare sau, uneori, la popasuri, tânguirea veselă a unui acordeon. Pândind în sufletul său o reacţie sentimentală, constata că nimic de genul acesta nu răzbătea la suprafaţă, nicio emoţie specială care să amintească de tinereţea lui de pianist.

Piane... Văzu unul în oraşul lituanian unde ofensiva regimentului său se împotmoli o săptămână întreagă. Înaintarea le era oprită de numeroşi trăgători de elită care ţineau sub foc toate intersecţiile şi ucideau ofiţerii după o selecţie precisă şi tehnică. Unul din trăgători era ascuns într-o clădire cu geamuri sparte de suflul exploziilor, la al cărei parter se vedea un salon cu fotolii de pluş şi un pian cu coadă. La vreo sută de metri distanţă, Alexei stătea lungit în holul unei clădiri şi, din timp în timp, preţ de o secundă, scotea în cadrul uşii momeala: un oval din placaj cu o caschetă de ofiţer si, sub ea, două rondele

decupate dintr-o cutie de conserve. Un ofiţer privind cu binoclul, ţinta preferată a lunetiştilor. Alexei o scotea şi o trăgea rapid înapoi cu un fluierat scurt – semnalul pentru cei doi camarazi care, la ultimul etaj, ţineau strada sub observaţie... Glonţul lovi când nu se mai aştepta, ridicatul momelii devenise un gest maşinal. Trosnetul placajului fu acoperit imediat de rafale pornite de la ultimul etaj, apoi de tropăitul cizmelor pe scări. „L-am plesnit!” strigă soldatul care ducea o mitralieră pe umăr. Glonţul găurise placajul exact deasupra celor două rondele din tinichea. Au privit gaura, au atins-o, au izbucnit în râs. Apoi, trecând strada, s-au dus să recupereze arma neamţului.

Alexei se opri lângă pian, îşi lăsă o mână pe clape, ascultă, închise capacul. Bucuria de a nu simţi în el prezenţa unui tânăr pasionat de muzică era liniştitoare. Îşi privi mâna, degetele pline de cicatrice, de zgârieturi, palma cu bătături gălbui. Mâna altui bărbat. Se gândi că, într-o carte, un om în situaţia lui ar fi trebuit să se repeadă la pian, să cânte uitând de toate, să plângă, poate. Surâse. Gândul acesta, ideea aceasta livrescă era probabil unicul fir care-l mai lega de trecut. Ajungându-şi din urmă camarazii, întâlni privirea fără viaţă a lunetistului german întins pe parchet şi îşi spuse că pentru omul acela el era doar un ofiţer rus imprudent, căruia îi sclipeau lentilele binoclului. Ofiţerul de placaj cu ochii decupaţi dintr-o cutie de conserve.

Spera să treacă prin acest război fără a atrage atenţia asupra identităţii celui căruia îi trăia acum viaţa. Voia să fie şters, lipsit de relief sau personalitate, cam ca ovalul acela din placaj. Însă războiul, cu fanteziile lui care totuşi nu-l mai mirau, hotărî să-şi pună pecetea pe fotografia unui tânăr blond cu care semăna atât de mult.

A urmat a doua rană, cu mult mai gravă decât cea dintâi, şi, după două săptămâni între viaţă şi moarte, prima imagine într-o oglindă, când îi schimbau bandajele: un craniu golaş, fără vârstă, şi o cicatrice coborând pieziş de la linia părului spre tâmplă.

Făcu orice ca să nu fie demobilizat. Se prefăcu sănătos în ciuda durerii surde, persistente, ce-i pătrundea toate celulele, în ciuda tăcerii de moarte ce-i invadase gândurile. Medicul îi vorbi ca unui copil ce se agaţă de mâna mamei care trebuie să plece:

„Ascultă, stai o lună la tine în sat, mănânci bine, prinzi ceva greutate, pe urmă mai vedem.” Alexei voia să rămână nu din cine ştie ce spirit de abnegaţie eroică, ci pur şi simplu pentru că nu avea un loc în care să se ducă.

Drumurile încă erau îngheţate, era un început de martie cu soare zgârcit. Alexei mergea pe jos, uneori urca într-un camion, cobora într-un sat spunându-i şoferului că locuieşte acolo, îşi continua drumul pe jos. Din când în când, oprit în mijlocul câmpurilor pustii şi albe, în mijlocul acelui pământ sfârtecat de război, adulmeca aerul, crezând că simte o adiere călduţă. Ghicea că stropul de viaţă ce mai pulsa în el era concentrat în adierea aceea vag primăvăratică, în lumina uşoară şi vaporoasă a soarelui, în mirosul apelor ce se trezeau sub zăpadă. Şi nu în trupul lui descărnat, ce nu mai simţea nici şfichiuirea vântului.

În mod confuz, îşi dădea seama că drumurile acestea, oricât ar fi ocolit, îl duceau înspre Moscova. Sau mai curând spre un oraş nebulos, nocturn, spre un loc înceţoşat de somn: o casă a scărilor, ultimul etaj, cartoane vechi întinse pe jos, un calorifer cald de care să-şi poată rezema spatele, unde să rămână mut, nemişcat, fără să ceară nimic, conştient că acolo e singurul lui adăpost pe pământ, capătul rătăcirii sale fără sfârşit.

În ziua aceea, mergea la marginea unei păduri de brazi ce-şi păstra aspectul iernatic – închis şi împovărat de zăpadă. La o cotitură, în faţă lui apăru o femeie, mergând în aceeaşi direcţie şi trăgând după ea o sanie. Grăbi pasul, bucuros că nu e singur pe drum. Gheaţa scârţâia sub cizmele lui, însă femeia nu întoarse capul. Se pregătea să-i vorbească, dar deodată recunoscu obiectul de pe sanie. Un mic sicriu din scânduri negeluite: nu erau îmbrăcate în pânză ieftină, după obicei, şi nici măcar vopsite. Scândura îi aminti lădiţele de obuze.

Se salutară în tăcere şi merseră alături. Cimitirul, sub zăpadă, semăna cu o poiană. Mormântul părea săpat în dimineaţa aceea, era puţin adânc şi deja albit de ninsoare. Lopeţile de ţărână îngheţată pe care le arunca femeia loveau lemnul sicriului cu o sonoritate vie. La sfârşit, Alexei se aplecă să pună ultimii bulgări pe moviliţa de pământ. Când vru să se ridice, arborii, silueta femeii, crucile ţâşniră într-o curbă rapidă, zburând spre golul palid al cerului. Nu avu senzaţia de cădere.

Îşi recăpătă cunoştinţa în mişcarea aceea lină, fluidă. Văzu liziera crenelată a pădurii ce defila încet în dreapta lui, apoi, ridicând puţin capul, observă, mai întâi fără a înţelege, două picioare, cizmele grele, soldăţeşti, ce lunecau pe drumul îngheţat. Ghici că trupul inert pe care femeia îl târa pe sanie era chiar el. Cizmele lunecau când pe călcâie, când pe-o parte. Cu pleoapele pe jumătate închise, urmărea cursa aceea care îl scutura puţin şi simţea că nu-i aparţine nimic – nici umbra îngheţată care era trupul acela, nici ceea ce vedeau ochii săi, nici ceea ce se vedea din sine însuşi. Din el nu rămânea nimic. În faţa unui urcuş, femeia se opri să-şi tragă sufletul. Se priviră îndelung, nemişcaţi, înţelegând totul.

Ea pleca dimineaţa la vreo zece kilometri de sat, unde, până în noapte, un furnicar uman forfotea pe malul abrupt al unui fluviu, în jurul unui pod în construcţie. Practic, erau doar femei. Munceau nemâncate, înotând în mocirla de lut şi de gheaţă. Multe din ele scuipau sânge, înroşind zăpada. La sfârşitul lui martie, cu orice preţ, primele convoaie militare trebuiau să treacă pe pod. Era, li se spunea, ordinul personal al lui Stalin.

Ea aducea pâine, peşte uscat, şi mai ales, cum le numea surâzând, „darurile pădurii”: seminţe de pin, lăstari de brad pe care-i punea în fiertura de hrişcă. Cu uimire, el se simţea din ce în ce mai distinct de vânt, de ţărână, de frigul în care fusese pe punctul de a se pierde. Dar şi mai surprinzătoare era simplitatea acelei fericiri: conturul călduţ al trupului femeii atingându-l, noaptea, pe al lui. Doar linia aceea, o frontieră blândă, vie, mai solidă decât orice alt adevăr al lumii acesteia.

Într-o noapte, se trezi, văzu că e singur, auzi în spatele uşii un acces de tuse care se domolea. Adesea, femeia pleca de lângă el ca să-şi ascundă boala. Alexei rămânea lungit, cu ochii deschişi, simţind cu intensitate viaţa revenită în el, plăcerea de a respira, agerimea regăsită a privirii. Luna fin decupată în întuneric lăsa să se ghicească o noapte diferită, vestind întâia adiere călduţă a primăverii. Abia dacă se recunoştea în acea revenire. Era alt om. „Un bărbat, se gândea el, culcat lângă o fereastră, într-o casă străină, într-un sat de negăsit pe vreo hartă, un bărbat care-a văzut atâţia oameni murind, care-a ucis

adesea, care-a fost la un pas de moarte şi care-acum priveşte semiluna în văzduhul călduţ.”

În spatele uşii, tusea porni din nou, înăbuşită într-o batistă. Se gândi la suferinţa femeii care-l primise, la epuizarea şi la boala ei. Îşi dădu seama că era prima dată când se gândea la ea şi că acesta era semnul propriei lui vindecări. Se gândi că trebuie să existe un cuvânt pentru a exprima, o cheie pentru a înţelege suferinţa aceea, şi luna aceea, şi viaţa lui pe care n-o mai recunoştea, şi mai ales simplitatea cu care două fiinţe îşi pot dărui – nu, nu iubirea, ci pacea aceea, răgazul acela, uitarea aceea constând în simpla căldură a unei mâini.

A doua zi, se duse până la şantierul podului. Ziua gâlgâia de soare, de pâraie eliberate de zăpadă. Încă slăbit, avea totuşi senzaţia fericită de a călca pământul cu un pas elastic.

Construcţia se apropia de sfârşit. Muncitoarele pregăteau drumul de acces. Din mulţimea lor urca un vacarm de voci răguşite, de tuse, de înjurături. Plecă, de teamă să nu-l vadă femeia care-l vindecase. Sau mai curând ca să n-o vadă el în mijlocul forfotei de pufoaice murdare de pământ, printre chipurile supte de foame. La intrarea pe pod, atârnată între doi stâlpi, citi o lozincă: „Totul pentru front! Totul pentru victorie!”

O săptămână mai târziu, trenul care-l ducea la regiment trecu pe podul acela. Acelaşi furnicar uman acoperea malul, sub rafale de ninsoare udă. Alexei se gândi că de acum înainte, a înfrunta gloanţele va avea pentru el un înţeles personal. Nu de bravură, ca înainte. Va însemna, pur şi simplu, sfârşitul războiului, şi totodată, pentru femeile acelea, sfârşitul calvarului în noroi, înjurături, deznădejde.

Şi mai erau cuvintele auzite întâmplător în discuţia unor ofiţeri: „După victorie, e sigur, va fi o amnistie. Or să-i elibereze pe cei închişi înainte de război...” În toiul luptelor din acel ultim an de război, se surprinse adesea repetând lăuntric aceste cuvinte, interzicându-şi să se gândească la ai săi şi gândindu-se numai la ei, ca într-o rugăciune inconştientă: „Înainte de război...”

Rugăciunea asta se rostea probabil în el atunci când, la un popas, văzu câţiva tineri soldaţi care, ca să-şi omoare timpul, se distrau hărţuind o veveriţă. Vietatea terorizată sărea în mijlocul unui pâlc de plopi subţiri şi înalţi, iar soldaţii, beţi de fericire,

scuturau trunchiurile gonind-o de la un arbore la altul. Până la urmă veveriţa căzu la pământ, ucisă nu de cădere, ci de o ramură care-o lovise ca un bici. Soldaţii au cules-o, s-au distrat apucând-o de coadă şi învârtind-o, au aruncat-o.

„Înainte de război…" Alexei o culese de jos, simţi un pic de căldură sub blăniţa din căuşul palmelor sale. Soldaţii coborau spre râu, după joc li se făcuse sete. Alexei ghici deodată în el prezenţa unui alt om, prezenţă uimitor de sensibilă sub platoşa de nepăsare şi asprime pe care şi-o durase zi de zi, în luptă. „Înainte de război…"

Întrebarea unui ofiţer îl surprinse în această viaţă uitată. „Ia zi, Malţev, ştii să conduci?"

De undeva, de departe, Alexei răspunse, absent: „Da… Aveam permis…"

Dacă n-ar fi avut în palme trupul călduţ al veveriţei, ar fi spus „nu", cu o prudenţă devenită reflex. Cel căruia îi purta numele, acel Serghei Malţev, venise pe front dintr-un sat pierdut şi era foarte puţin probabil să fi fost automobilist. Totuşi răspunse, tot absent, şi tot cu vocea lui de altădată. „Înainte de război..."

Astfel ajunse să-l înlocuiască pe şoferul, rănit, al unui general, al acestui Gavrilov căruia până atunci îi ştiuse doar numele.

O veveriţă, răspunsul imprudent dat ofiţerului, noua lui misiune care probabil îi salvase viaţa în lunile însângerate ale ultimelor bătălii, soldaţii tineri şi veseli care hărţuiseră veveriţa, cei mai mulţi ucişi între timp, defilarea oraşelor în ruine şi a oraşelor intacte, păstrate în curăţenia lor europeană, cerul vuind de bombardiere şi cerul liber, cu provocatoarea indiferenţă a norilor, a păsărilor, a soarelui… Se gândi adesea la toate acestea, conştient că fluxul haotic al vieţii şi al morţii, al frumuseţii şi al ororii trebuia să aibă un sens ascuns, o cheie ce le ritma într-o armonie tragică şi luminoasă.

Dar totul rămânea accidental, de pildă explozia care, într-o zi, le aruncă maşina de pe şosea, îl asurzi, îl sili să-l care pe generalul contuzionat, să umble ore întregi într-o pădure umedă, brăzdată de mici torente reci ca gheaţa. Când generalul îşi reveni şi află că Alexei, atins el însuşi de o schijă, îl cărase kilometri în şir, îi spuse pe un ton solemn, printre lacrimi: „Uite, Malţev, să ştii că de-acum înainte eşti ca şi fiul meu." Alexei îl

ascultă, stingherit de acea efuziune. Îl intriga un singur amănunt: numele unui oraş zărit pe un panou indicator, când traversa o şosea, îndoit sub greutatea generalului. Salzbourg... Acolo, pe drumul acela, în ciuda oboselii şi a durerii, auzise iarăşi o chemare îndepărtată, acoperită de sângele care-i pulsa în tâmple şi de gemetele generalului. „Înainte de război...”

Şi mai greu de descifrat în valul acela de întâmplări, fericite sau nefericite, a fost sfârşitul războiului. Nici el, nici generalul nu-l remarcaseră. Divizia lui Gavrilov lupta în Austria, unde războiul continuă mai bine de două săptămâni după victoria sărbătorită la Berlin. Maşina generalului străbătea drumurile muşcate de obuze, vedeai soldaţi care se aruncau în lupte corp la corp, comandamentul răsuna de voci răguşite ce urlau ordine în telefoanele de campanie.

Apoi, într-o după-amiază, când se făcu linişte, victoria era deja departe, şi un tânăr locotenent, cu mâna pe portiera maşinii, îl opri pe Alexei cu această interpelare glumeaţă şi banală: „Bă, Malţev, de două zile te caut! Cam faci pe grozavu’ în limuzina aia. Nu-ţi mai recunoşti vechii prieteni...” Continua să glumească în timp ce, în spatele împunsăturilor, Alexei încerca să ghicească trecutul pe care îl ignora: prietenul ăsta, fost coleg de şcoală, viaţa în satul lor natal... „Ai tăi nu mai ştiau ce să creadă. Toţi te credeau mort sau dispărut. De ce nu le scrii, pramatie?! Bun, cum ne lasă la vatră, ne întoarcem şi-i tragem un chef, de acord? Şi nu-ţi fă sânge rău pentru cicatricele alea, fetele or să te placă şi aşa, ba chiar mai mult!”

Trăi iluzia unei treceri directe de la Viena la Moscova, ca şi cum străzile celor două oraşe s-ar fi prelungit unele în altele, fără frontiere. Întâlnirea cu locotenentul, spaima de viaţa aceea care-l pândea, viaţa furată unui mort, au condensat săptămânile revenirii în ţară, au confundat cele două oraşe, i-au aruncat maşina de pe Graben direct pe Arbat[1].

Iar atunci când, într-o zi, după ce-l lăsase pe general acasă, parcă maşina şi porni pe jos, pe bulevardele înverzite, Moscova i se păru cu mult mai ireală decât oraşele străine prin care trecuse.

---

[1] Bulevarde din Viena, respectiv din Moscova.(*N.t.*)

În curte, un copil mergea cu bicicleta în zigzag în jurul unei lăzi cu nisip, roţile repetau scrâşnetul ascuţit de odinioară. Pentru o clipă, Alexei crezu că nici copilul nu se schimbase, că era acelaşi băiat care, într-un trecut devenit incert, îşi înălţase privirea spre un tânăr ascuns în spatele unui geamlâc prăfuit. Pe o bancă, un jucător de şah se concentra asupra mutărilor. Acelaşi? Un altul? La capătul băncii stătea un bărbat, însă tânăr şi invalid – nu avea un picior. Citea o revistă umoristică iar la răstimpuri izbucnea în râs. Se vedea că era obişnuit cu starea lui şi că studiase poziţiile cele mai comode pentru trupul său mutilat. La fiecare hohot, jucătorul de şah tresărea, se îndrepta, privea ţintă chipul amuzat al soldatului, fără să înţeleagă.

Alexei îşi trase cascheta pe frunte, urcă scările. De la un etaj, ţâşni un cârd de copii, se năpusti în jos într-o cascadă zgomotoasă. Îşi dădu seama că anii scurşi îl mascau mai bine decât cozorocul caschetei.

Pe perete, lângă uşa apartamentului lor, văzu trei butoane de sonerie, trei dreptunghiuri de carton cu nume scrise pe ele. Un apartament comun… Coborî în curte, reperă pe faţadă două ferestre: bucătăria, camera părinţilor. La amândouă atârnau rufe puse la uscat, multe şi felurite. Această irezistibilă tenacitate a vieţii i se păru în acelaşi timp înduioşătoare şi inutilă.

La Moscova, în primele săptămâni, auzi adesea vorbindu-se despre deţinuţi amnistiaţi care, fără să aibă dreptul de a veni în marile oraşe, se puteau stabili în Urali, în Siberia, în Asia centrală. Şi-i imagina pe ai săi într-unul din aceste locuri izolate, îşi spunea că, în timp, făcând investigaţii prudente, i-ar putea regăsi. Şi că, de acum înainte, singura piedică în calea regăsirii rămânea falsa lui identitate.

Generalul fu avansat din nou iar acum lucra la Ministerul Apărării. Probabil îşi uitase promisiunea de a-şi trata şoferul ca pe un fiu, dar rămânea binevoitor şi chiar, într-o zi de octombrie, ajunşi la domiciliul său, îi propuse: „Ştii ce, urcă şi tu până sus. Am de căutat mai multe hârtii, o să dureze... Da, da, doar n-o să stai să îngheţi în maşină pe o vreme ca asta...”

Urcară în apartament. O menajeră vârstnică, tăcută, îl duse pe Alexei într-o cămăruţă de lângă intrare, îi aduse un pahar de ceai. Încăperea, jumătate vestiar, jumătate debara, avea o fereastră îngustă, în spatele căreia pluteau fulgii primei ninsori. Imediat se simţi foarte bine în cotlonul acela, ca şi cum în sfârşit s-ar fi întors acasă. Distrat, urmărea lunecarea fulgilor care păreau să zboare într-o zi de demult, peste un oraş uitat. Şi ceaiul avea gustul de odinioară. Şi liniştea din apartamentul spaţios, la căderea serii. Şi prezenţa nevăzută a menajerei, pe care-o auzi suspinând în bucătărie. Şi deodată, înăbuşite de coridor, ezitante, câteva note. Apoi o întreagă frază sonoră. Apoi muzica.

Ieşi din odăiţă, înainta pe coridor câţiva paşi, se opri. Îi era suficient ce vedea. Rochia aceea dintr-o catifea albastru închis, reflexul părului de culoare deschisă, mâna dreaptă pe care-o vedea când luneca pe acute, mâna stângă, pe care o ghicea fără s-o vadă. Rămase nemişcat în semiîntunericul coridorului, sprijinit de perete, conştient că în clipa aceea universul atinsese perfecţiunea. Ninsoarea din spatele ferestrei, misterul marelui apartament necunoscut, muzica. Şi mai ales imperfecţiunea ei! Căci mâinile se loveau din când în când de un ghem de note greu de descâlcit, reveneau, îşi reluau elanul. Aceste ezitări, o simţea, erau necesare împlinirii ce tocmai înflorise. Nu mai era

nimic de adăugat. Decât, poate, privirea pe care i-o aruncă bătrâna menajeră în timp ce traversa tăcută coridorul, o privire rapidă ce i se păru binevoitoare şi tristă. Nimic mai mult.

Aceste minute, care lui i-ar fi fost suficiente, se prelungiră totuşi, aducând noi aşteptări în aceeaşi cămăruţă, apoi prima întâlnire („A, dumneata erai... da, papa ne-a vorbit despre dumneata...") apoi altele, frumuseţea chipului deschis şi surâzător al fetei de şaptesprezece ani, fineţea mâinii ei la prima lor atingere („Stella... Mama a ţinut să-mi pună numele ăsta... Cu patronimul meu de Vasilievna, mi se pare îngrozitor de comic, nu-i aşa?"), certitudinea că albastrul închis al catifelei era substanţa însăşi, evidentă şi în acelaşi timp încifrată, a fericirii. Şi că celelalte elemente erau fulgii din spatele ferestrelor, începutul de crepuscul, notele uneori ezitante, trădând slăbiciunea juvenilă a degetelor.

Trăia această iubire în trecut, tras înapoi în anii de teroare când întâlnea doar măştile cu nasul lung, cei trei ani ai tinereţii când ar fi trebuit să trăiască exact ce i se întâmpla acum: întâlnirea cu o fată de vârsta lui, o primă iubire. Alexei avea acum douăzeci şi şapte de ani. Însă cu fata de la pian, chestiunea vârstei era fără obiect, căci se simţea în afara curgerii obişnuite a zilelor, într-un timp dedublat, într-un vis care-l făcea să retrăiască cei trei ani petrecuţi în mijlocul măştilor.

Uneori se trezea, îşi observa viaţa privind-o parcă de după balustrada unei scări, simţea un vertij: atâţia vii, atâţia morţi îl separau de fata de la pian. Îşi strângea pumnii, degetele puternice, brăzdate de cicatrice, îşi amintea că mâinile acelea au ucis, au învăţat să mângâie cu dezinvoltură trupul feminin – trupul femeii cu ochi de un galben felin, întâlnită la aniversarea unui prieten, la sfârşitul verii, femeie pe care-o posedase pe jumătate adormită, beată, aproape cu dezgust pentru trupul acela planturos, indiferent şi leneş... Amintindu-şi-l, îşi spunea că ar fi fost mai bine să rămână în maşină, să refuze invitaţia generalului... Însă în cămăruţa unde-şi bea ceaiul şi pe care generalul, marinar în tinereţea lui, o numea „gabie"[2], Alexei uita

[2] În franceză *nid-de-pie* (cuib-de-coţofană), gabie, post de observaţie pe catargul unei corăbii. (*N.t.*)

totul, se făcea una cu unduirea ninsorii, cu ecoul notelor, cu aşteptarea paşilor iuţi şi a vocii care spunea: „Ei, da’ ce stai acolo, pe-ntuneric? Vino…”

Stella îl aşeza lângă ea, începea să cânte, uneori îl ruga să întoarcă paginile partiturii: „Am să-ţi fac un semn, uite-aşa, cu bărbia.” El întorcea paginile, îi observa chipul prefăcându-se că pândeşte semnalul, uneori arunca o privire pe partitură dar fără să-şi oprească ochii pe ea.

Stella găsi în el un subiect de visare ce se lăsa modelat uşor de imaginaţia-i de tânără fată. Despre acest Serghei Malţev, credea că ştie destul: originar dintr-un cătun, bărbat de douăzeci şi şapte de ani (aproape un bătrân pentru ea, care avea doar şaptesprezece), cu cicatricea aceea oribilă care-i brăzda fruntea. Un bărbat care, în chip evident, nu era cel aşteptat în taină de ea.

Şi totuşi, pe de altă parte, era destul de enigmatic: un bărbat care cu siguranţă făcuse multe cuceriri feminine dar care, spunea tatăl Stellei, trăia singur, undeva la periferia înzăpezită a Moscovei, un bărbat tăcut care adesea îl aducea pe general acasă la căderea nopţii şi dispărea apoi în noapte la volanul limuzinei negre, sub rafale de ploaie sau viscol. În acele momente, îi venea uşor să şi-l imagineze în hainele unui necunoscut misterios, remodelându-i întruna chipul şi destinul. De altfel, nu spusese papa că în timpul războiului şoferul ăsta îi salvase viaţa?

Puţin câte puţin, se lăsă furată de propriul ei joc. Avea nevoie de bărbatul care-şi bea ceaiul în „gabie”. Simţea nevoia să-l cheme, să-i privească şi să-i uite chipul, să nu-l mai vadă în uniforma de soldat, să şi-l imagineze palid, fin, frumos (în felul lui era, dar altfel), să îmbrace umbra aceea în negru, s-o împingă pe scenă, în intrigile născocite de ea în ajun.

În rest, nu-i cerea acestui figurant decât să-i asculte gamele, să întoarcă paginile partiturilor. Într-o zi, el păru să nu observe gestul energic al bărbiei, semnalul convenit. Ea se opri din cântat, îl văzu stând pe scaunul de lângă ea, foarte drept, cu pleoapele strânse, prins parcă de un spasm dureros.

„Nu te simţi bine?” îl întrebă ea speriată, atingându-i mâna. El deschise ochii, mormăi: „Ba da, ba da, e-n regulă…”, privind

ţintă la degetele care-i atingeau uşor mâna. După o secundă în care nu ştiu ce să facă, ea exclamă: „Am o idee genială! O să te învăţ să cânţi un pic! Ba da, e foarte simplu, un cântecel pentru copii, atât…”

Melodia se numea *Soldăţelul de plumb*. Alexei se dovedi un elev stângaci, puţin înzestrat. Stella era adesea obligată să tragă de degetele ţepene, să i le pună pe clapa potrivită.

Soldăţelul de plumb îi permise să-şi diversifice jocul. Bărbatul pe care îl avea la dispoziţie putea fi muştruluit, măgulit, chinuit cu graţie, lăudat pentru un arpegiu bine executat, consolat pentru o greşeală. Descoperea una din cele mai vii plăceri ale iubirii, aceea de a-l supune, de a-l manipula pe celălalt şi, cu învoirea lui entuziastă, de a-i răpi libertatea.

Tăcerea acelui bărbat care-şi bea liniştit ceaiul, aşteptându-l pe general, n-o mai putea mulţumi. Acum vroia să-l facă să vorbească, să-şi povestească viaţa, anii de război, ca să se minuneze ori să fie geloasă ascultându-i istorisirile.

Într-o zi, descusut cu insistenţă, el încercă să-şi sondeze trecutul războinic şi se simţi descumpănit în faţa acelor amintiri în care totul se termina cu despărţiri, cu singurătate, cu moarte. Ghicea că fata aştepta de la el o poveste de iubire pe fundal de război, dar memoria lui se zbătea între trupuri de bărbaţi mutilate şi trupuri de femei posedate pe fugă şi cufundate în uitare. Rămânea... tinctura de iod pe mâinile unei femei, dar cum să vorbească despre asta, şi mai ales fetişcanei care-l privea cu ochii larg deschişi? Să vorbească despre el? Dar cine era el? Soldatul care, după o luptă corp la corp, se spăla într-o băltoacă iar apa se înroşea – de sângele lui sau de sângele celui pe care-l ucisese? Sau tânărul care trăgea de un mort încercând să-i scoată cizma? Sau celălalt, pândind în spatele ferestrei prăfuite, într-o altă viaţă, într-un trecut interzis? Nu, lucrul cel mai adevărat, în toţi anii aceia, fusese ziua când îşi pierduse cunoştinţa la cimitir, când, într-un fel, era mort, atunci când între el şi lume nu mai exista decât linia aceea incertă: o necunoscută dormind lângă el şi dăruindu-i căldura ei…

Hărţuit de întrebările fetei, Alexei începu atunci să-i vorbească despre veveriţă: un popas, undeva, o zi frumoasă de primăvară, vietatea ce zboară dintr-un arbore-ntr-altul. Îşi aminti brusc sfârşitul istoriei, se opri, se încurcă născocind un vag deznodământ fericit. Stella surâse cu un aer îmbufnat: „Papa

zicea că te-ai luptat ca un erou... Iar dumneata... O veveriţă! Uuu...!”

El tăcea, amintindu-şi căldura blăniţei mătăsoase în căuşul palmelor lui. Tot ce urmase era legat, înţelegea acum, de vietatea aceea chinuită: şi repartizarea ca şofer la general, şi, foarte probabil, supravieţuirea lui, şi venirea la Moscova, şi întâlnirea cu tânăra Stella care-l tot zgândărea. Ea bănui că omul acesta, pe care credea că-l îmblânzise, domesticise, ascundea în trecutul lui, ca într-o subterană cavernoasă, fapte de nemărturisit, umilinţe, dureri. Iar faptul că stătea în faţa ei încurcat şi fără a-şi găsi vorbele îi da un aer copilăresc.

„N-am vrut să te rănesc. Din contră, iar veveriţa aia era foarte amuzantă...”, spuse ea punându-şi mâna pe mâna lui, care încă ţinea ceaşca de ceai rece. Momentul se prelungi. În spatele ferestrei, amurgul se stingea într-un albastru închis. Crengi de promoroacă şerpuiau pe geamuri. Undeva, la capătul coridorului, se auzea vocea generalului bombănind la telefon. Ea îi scutură încetişor mâna vrând parcă să-l trezească: „Acum o să repetăm *Soldăţelul nostru*, ce zici?”

Ea nici nu remarcă în care moment, în săptămânile acelea geroase, povestea pe care-o imagina s-a amestecat cu realitatea. Poate în seara când, la propunerea ei, au început să se tutuiască. Sau mai târziu, când s-au întâlnit în faţa uşii blocului: Alexei îl lăsase acasă pe general, ea se întorcea de la cursul de muzică. Cu un pas hotărât, a urcat lângă el în maşină şi au făcut un tur pe străzile Moscovei, înaintând încet prin rafalele albe.

Sau mai curând în noaptea aceea... Plecaţi la Kiev, la aniversarea unui vechi tovarăş de arme al generalului, părinţii Stellei au vrut să mai rămână o zi şi au rugat-o să-l anunţe pe şofer. După ce-i aşteptă zadarnic la gară, Alexei sună la uşa lor. Ea îl minţi: papa avea să telefoneze noaptea târziu... Alexei văzu că-şi pusese o rochie din batist de culoare deschisă, o rochie de vară, că-şi ridicase buclele într-o pieptănătură înaltă ce-i da un aer solemn. Obrajii îi ardeau ca de febră.

Cu eforturi eroice, ea simula nonşalanţa, îl invită în salon, îl pofti la cină („S-ar putea să telefoneze abia pe la unu noaptea. Nu-i cazul să murim de foame...”), deschise o sticlă de vin. Sub ţesătura fină a rochiei, trupul îi tremura, gesturile trădau emoţia

stăpânită cu greu, pe care încerca s-o mascheze sub o detaşare prefăcută. Alexei îşi dădea seama că totul în seara aceea improvizată fusese atât de atent, atât de febril pregătit, că nu-i rămânea decât rolul de figurant. Scena putea fi jucată şi fără el, în reveriile Stellei.

Era însă acolo, şi înţelegea că dintr-un moment în altul îi va veni rândul să joace, să dea replica, să întrupeze un personaj în acelaşi timp real şi absurd.

Se apleca să ridice ba un şervet, ba o bucată de pâine pe care Stella, în tulburarea ei, le scăpa pe jos, turna vin la ordinul teatral al mâinii ei, dar mai ales, profitând de condiţia lui de umbră, o observa pe tânăra aproape dezbrăcată în rochia de vară. Braţele goale cu vinişoare parcă desenate cu cerneală albastră, gâtul roziu de emoţie, talia foarte fină şi, când se întorcea spre bucătărie, relieful gingaş al omoplaţilor. Alexei îi asculta vocea din ce în ce mai sonoră şi exaltată, ghicea că să apropie clipa când ar trebui să-i cuprindă umerii, să-i simtă în palme omoplaţii delicaţi.

Nu o dorea. Sau mai curând era o dorinţă total diferită. Pentru această noapte cu ea, ar fi fost în stare să... Se vedea retrăind toţi anii de război, şi simţea că i-ar mai fi trăit o dată doar pentru seara aceasta. Dar scena care se juca acum era pentru altul, nu pentru el.

Ea băuse deja trei pahare şi îl privea cu o îndrăzneală agresivă şi în acelaşi timp dezarmată care-l îndurera. „Poate-ar trebui să telefonăm”, sugeră el, aruncând o privire la ceas. „Nu... E încă prea devreme!” îl întrerupse ea şi, bătând din palme, declamă pe tonul unui prezentator de circ: „Iar acum, programul nostru muzical!”

Se răsuci pe taburet, luă o partitură, îi făcu semn să vină. Alexei văzu că voia să cânte elegia lui Rahmaninov, pe care-o studiase de mai multe ori fără succes. Fata începu, depăşi, cu curajul beţiei, primele dificultăţi, eşuă la următoarea. Reluă, fără să-şi mai scundă mânia, se încurcă iar...

El asculta, cu ochii pe jumătate închişi, absent. La a treia reluare, aproape disperată, şi la o nouă ezitare, Alexei murmură, fără să-şi dea seama ce spune: „E, acolo, un diez...”

Ea se opri, îl privi. Efortul de a citi partitura îi limpezise probabil, pentru o clipă, mintea. Îl văzu pe bărbatul aşezat lângă ea, nemişcat, cu ochii închişi, un bărbat pe care-l putuse crede

capabil („M-am îmbătat de-a binelea”, se gândi ea) să spună ceea ce auzise. El părea foarte îmbătrânit, epuizat, iar cicatricea de pe frunte se congestionase, lăsând să apară punctele roz de sutură.

Se trezi auzind-o că plânge. Cu coatele rezemate pe claviatură, plângea cu sughiţuri, încercând să vorbească: „Poţi să pleci… Ai mei vin abia mâine… Să fii la ora nouă la gară…” În ciuda lacrimilor, vocea ei păstră un ton uşor misterios. Mărturisirea aceasta, o pregătise pentru spectacolul ei nocturn.

Apoi a fost, la sfârşit, cealaltă seară, în martie, când străzile, casele au dispărut sub viscol, ultimul din anul acela. A fost şi ultima oară când generalul l-a poftit la ceai, în „gabie”.

Stella veni să-l vadă, un moment rămaseră privind furia albă din spatele ferestrei. Intrând, ea închise uşa, iar vocea maică-sii ajunse la ei înăbuşită de coridorul interminabil; îi spunea menajerei: „Vera, dă puţin la intrare cu cârpa, şoferul ăsta iar a umplut holul cu zăpadă.” Cu o grimasă, Stella făcu un gest de parcă ar fi vrut să-i şteargă vorbele, apoi se aplecă deodată spre Alexei, care stătea pe scaun, cu ceaşca de ceai în mână, şi-l sărută. El îi simţi buzele pe frunte, pe cicatrice… Pe coridor, se auzea frecatul cârpei pe parchet.

A doua zi, pleca împreună cu generalul care trebuia să inspecteze mai multe garnizoane din Nord.

Inspecţia dură aproape o lună. Străbăteau ţinuturi încremenite încă sub gheţuri, pe ţărmul Mării Albe, traversau păduri în care, pentru moment, nu se simţea nicio zvâcnire a primăverii. Parcă venise iarna din nou. La fel cum reveniseră zilele războiului, cu coloanele de soldaţi pe care generalul le trecea în revistă, cu tancurile ce sfărâmau pământul îngheţat sub şenile, cu betonul cenuşiu al fortificaţiilor.

Pe drumul de întoarcere, cu fiecare kilometru, aveau impresia că ard etapele apropiindu-se de primăvară. Iar din iernile războiului rămase doar gheţuşul pe care, într-o zi, generalul lunecă şi îşi scrânti glezna. Alexei trebui să-l care până la maşină. „Îţi aminteşti, Serghei, cum m-ai cărat, pe front, sub nasul friţilor, doisprezece kilometri?” zise el chicotind. Şi, fără s-o spună, se gândiră că războiul era acum cu-adevărat un lucru din trecut, dacă puteau râde de el.

La Moscova, râsul acela primăvăratic răsuna peste tot. În soarele de aprilie ce ardea pielea ca vara, în zăngănitul tramvaielor pe oţelul fierbinte al şinelor, în nepăsarea de pe chipul mulţimilor de tineri pentru care războiul nu mai era decât o amintire din copilărie. Iar plăcerea de a rămâne afară era atât de vie, că generalul nici nu se mai gândea să-l poftească sus, să se încălzească şi să bea un ceai.

Stella înţelegea că iarna fusese un vis lung, când vis, când coşmar, din care acum se trezise cu adevărat. În cămăruţa numită „gabie”, Vera, femeia de menaj, punea la păstrare paltoanele, presăra naftalină pe blănuri. Fereastra îngustă ciuruită de soare era astupată cu un dreptunghi gros din carton. Cu neputinţă să-şi imagineze în locul acela un bărbat stând pe scaun, cu o ceaşcă de ceai, un bărbat desfigurat de cicatricea albă de pe frunte, îmbrăcat în uniformă de soldat.

Dar şi mai greu era să şi-l imagineze pe străzile primăvăratice, mergând lângă ea, întâlnindu-şi colegii de scoală. A, nu! Îşi ieşea din fire numai la ideea acestui cuplu. De altfel cum putuse crede că ar putea dezvălui vreodată existenţa acestui bărbat cercului de prieteni în care se concentra acum viaţa ei? Să le povestească despre cina aceea cu el, despre lacrimile acelea stupide? Nu, era un lung vis de iarnă pe care soarele îl risipise.

Nu-i plăcea să recunoască faptul că visul acesta o îmbogăţise, că datorită soldatului ascuns în „gabie” învăţase o mulţime de trucuri femeieşti, atât de necesare pentru manipularea unui bărbat, că fusese jucăria ei, că se folosise de el. Ca să alunge aceste mici gânduri agasante, începu, o dată, să cânte *Soldăţelul de plumb*, încercând să-i imite greşelile pe care le făcea de obicei, şi râse aproape fără să se silească. Apoi cântă *Valsul porumbeilor*, pe care de asemeni îl repetase cu el, o melodie mult mai veselă, dar care deodată o întrista.

Simţi aceeaşi tristeţe atunci când, într-o zi, îl spionă pe fereastra salonului. Maşina era parcată în faţa intrării, aşteptându-l pe general. Stella vedea portiera deschisă, o mână ce ţinea o ţigară, si, oglindită în parbriz, pata de culoare deschisă a feţei. „O să-şi petreacă viaţa aşteptând”, se gândi ea şi se simţi vinovată căci, pe ea, o aşteptau doar lucruri minunate: această primăvară superbă, apoi, după examene,

balul de absolvire, apoi universitatea, voluptuoasa libertate a studenţiei, apoi… În zilele ce-o aşteptau la orizont, vedea doar un val uriaş de lumină.

În acele momente de compasiune, simţea faţă de el şi recunoştinţă: în timpul acelei cine idioate, ar fi putut, nu-i aşa, s-o dezbrace, să… Ar fi putut rămâne însărcinată! Ideea era atât de groaznică, de compromiţătoare pentru viitorul ei, încât îşi scutura capul ca s-o alunge. Şi începea să-l urască, pentru că într-adevăr, aproape fără să vrea, era în stare să distrugă totul.

Până la urmă, acest vârtej de regrete, de bucurie, de milă, de furie, de visuri voalate făcea ca, prin contrast, noutatea acelei primăveri să fie şi mai exaltantă. Adevărata viaţă sta, abia, să înceapă.

În timpul acelor săptămâni însorite, Alexei o văzu o singură dată. Într-o seară, în loc să plece acasă, parcă maşina pe stradă, lingă un chioşc. Ştia că în ziua aceea Stella avea cursuri de muzică. Ea apăru, într-un pardesiu uşor, traversă aleea pe sub arborii abia înverziţi; pe albastrul asfinţitului, silueta i se detaşa cu o asemenea claritate, încât simţi că-l dor ochii. Când fata dispăru, îi păstră îndelung imaginea, acolo, la ieşirea din alee, având în palme senzaţia foarte reală că o atinge, că-i mângâie conturul delicat al umerilor. Senzaţia îi era cunoscută: supleţea veveriţei moarte în căuşul palmelor sale.

Demară pierzându-se pe străzile când albastre, când spoite cu arama topită a asfinţitului. Îşi spunea că, în viaţa aceasta, trebuie să existe o cheie, un cod pentru a exprima, într-un limbaj concis şi univoc, întreaga complexitate a încercărilor – atât de fireşti şi atât de dureros încâlcite – de a trăi şi de a iubi. Acea superbă seară moscovită, la un an de la sfârşitul războiului, pardesiul de culoare deschisă dispărând după colţ, insuportabila durere şi inutila fericire conţinute de clipa aceea, amintirea veveriţei, iar acolo, deasupra podului, albul argintiu al norilor, acelaşi care, iarna trecută, se vedea pe fereastra „gabiei”.

Deodată, i se păru că ceea ce-l împiedicase, adineaori, să coboare din maşină, s-o ajungă din urmă pe alee, era doar numele fals pe care, de ani de zile, îl târa după el. Cu o pornire violentă, încercă să se convingă că totul depindea doar de asta.

A doua zi, trimise o cerere semnată cu acest nume fals. Solicita informaţii în legătură cu părinţii săi.

O săptămână mai târziu, generalul îi spuse să urce în biroul lui, la minister. O clipă, Alexei crezu că Gavrilov o să-i vorbească de Stella, ba chiar că o să-i spună: „Ştii, fiică-mea mi-a spus că te iubeşte…” Această speranţă nebunească dură câteva clipe şi rămase doar ca să-i amintească, mai târziu, cât de orb poţi să fii când iubeşti.

„Ascultă, Serghei, începu generalul pe un ton stingherit, ieri mi s-a transmis o informaţie în legătură cu tine… simple vorbe, sper, dar tu ştii bine că, în zilele noastre, e mai bine să fii vigilent. Se pare că cineva s-a folosit de numele tău, sau mai degrabă… cum să spun… în fine, rudele lui pretind că tu ai fi luat, adică nu chiar tu, dar… Ca să n-o lungesc, ei cred că fiul lor trăieşte, ştiu că un prieten l-a văzut chiar în ajunul demobilizării, dar că el, adică tu, nu vrei să te întorci în sat şi te ascunzi, nu se ştie de ce. Of, e complicat, în fapt, e vorba de o falsă identitate, asta e. Iar cu asta, mai ales în armată, nu se glumeşte. Nu e nevoie să-ţi explic. Ajungi la catorgă şi pentru mai puţin… Nu, ţi-o spun doar ca să ştii la ce te poţi aştepta. Dacă simţi că e ceva, cât de neînsemnat, în neregulă, spune-mi. Poveştile de soiul ăsta sunt ca nişte mine, e bine să le dezamorsezi înainte să explodeze.”

Sună telefonul, generalul îl ridică, chipul i se descreţi şi începu să dicteze o listă lungă de bunătăţi, precizând cantitatea de cârnaţi, de batog, câte sticle de vin… Era mama Stellei, Alexei îi recunoscu vocea în şuieratul telefonului. Aştepta sfârşitul discuţiei ca să mărturisească totul.

Generalul puse telefonul în furcă, îşi linse buzele cu satisfacţie. „Pentru mâine, pregătim un ospăţ pe cinste. Cu oaspeţi de seamă. Viitorii socri. Ei da, Serghei, timpul zboară. Când am plecat la război, Stella noastră era o puştoaică, şi uite că acum o măritǎm. A, ginerele e un băiat pe cinste, zău. Iar taică-su… în fine, rămâne între noi, are un post grozav la Interne. De altfel povestea aia cu falsa identitate el mi-a şoptit-o. Ca între neamuri, de… Altfel, te săltau imediat. Dar despre asta vorbim mai târziu. Pentru ospăţ, o să am nevoie de tine toată ziua, chiar şi noaptea. Stella şi-a invitat toţi colegii. Logodnele din ziua de azi nu se mai fac ca altădată, între patru

ochi… va trebui să-i duci pe rând, la ora aia metroul nu merge. În concluzie, alarmă roşie!”

Fu trimis să aştepte în „gabia” ticsită cu haine de iarnă. Uşa rămânea întredeschisă şi Alexei privea sosirea invitaţilor, perechi (părinţii logodnicului: parfumul mamei ca un val dulceag, vocea de bas a tatălui), câteva persoane singure, apoi grupuri mici de colegi de şcoală. Unii greşeau uşa, intrau în debaraua unde aştepta el, îl priveau descumpăniţi pe bărbatul neclintit din mijlocul paltoanelor şi cutiilor de carton, nu ştiau dacă trebuie să-l salute sau nu. De mai multe ori, generalul îl trimise după cutare sau cutare musafir mai de vază. Alexei executa comanda, pe urmă revenea la postul lui. Vera, femeia de menaj, îi aduse o ceaşcă de ceai, vru să-i vorbească, se răzgândi, îi adresă doar un surâs crispat şi amar.

Alexei nu simţea amărăciune, nici gelozie, doar o durere atât de vie, atât de constantă, că nicio altă emoţie n-ar fi putut să existe alături. Identifica distrat zgomotele din salon, după care putea ghici desfăşurarea petrecerii. La început, larma voioasă a vocilor, punctată din când în când de un timbru de bas, apoi pocnetul unui dop urmat imediat de un altul, însoţite de hohote de râs şi de mici ţipete panicate, cuvintele primului toast, rostit de general, în fine clinchetul cuţitelor şi furculiţelor.

Ţintuit de durere, nu simţi nicio emoţie atunci când, o jumătate de oră mai târziu, după un cor de voci rugătoare, răsună muzica.

Recunoscu uşor *poloneza* pe care Stella o studiase iarna trecută. Se gândi chiar că momentul pauzei muzicale era bine găsit: între primul pahar, care-i făcea pe oaspeţi mai receptivi, şi celelalte feluri de mâncare şi băutură, care aveau să-i moleşească. Ascultă, absent. Sesiză totuşi câteva ezitări în interpretare, ca nişte evocări secrete ce-i erau adresate şi care-l izolară şi mai mult. Zgomotul aplauzelor, ovaţiile şi cele câteva strigăte de bravo îl împiedicară să audă paşii ce străbăteau coridorul.

Stella era deja în cadrul uşii. „Repede! Vino, e foarte important pentru mine!” Şuşotitul ei trăda surescitare şi beţie, beţia fericirii mai mult decât beţia de vin.

Buimăcit, el se ridică, se lăsă dus de mână până în salon.

„Iar acum, surpriza! anunţă Stella întinzând braţele spre el ca şi cum ar fi vrut să-l aclame. Serghei al nostru ne va cânta un cântecel. Sper că veţi aprecia muzica lui şi... modestul meu talent de profesoară. *Soldăţelul de plumb*!”

Tineretul aplaudă, părinţii şi invitaţii mai în vârstă găsiră gluma cam îndrăzneaţă dar bătură şi ei din palme de câteva ori, ca să nu pară prea austeri.

După întunericul din „gabie”, Alexei fu orbit de lumina salonului, stingherit de privirile care-l fixau. Căutând fără succes o cale de a evita supliciul, apucă să remarce câteva chipuri, colierul de perle mari al unei doamne, logodnicul, un brunet înalt aşezat printre colegii de scoală. O fracţiune de secundă, în privirea Stellei trecu parcă o umbră uitată. Purta rochia de vară din batist de culoare deschisă.

Aplauzele se potoliră. El se aşează pe taburet, simţind că durerea, blocul acela de gheaţă care-l paraliza, se sparge devenind ruşine, umilinţă, mânie, roşeaţa idioată ce-i împurpura gâtul, greutatea cizmelor grele aşezate pe nichelul lunecos al pedalelor.

Cântă, ca la lecţiile lor, cu concentrarea tâmpă a unui automat. Se râse încă în timp ce cânta, acest soldat care cânta un cântec despre un soldat era într-adevăr un spectacol hazliu. Câţiva tineri intonară cuvintele refrenului, pe care-l ştiau pe de rost. Vinul începea să încălzească atmosfera. Toată lumea aplaudă. „Bravo profesoarei!” strigă un invitat căruia Stella îi mulţumi cu o reverenţă. Vocea de bas (tatăl logodnicului) tună în mijlocul râsetelor: „Ia te uită, generale, nu ştiam că la ministerul tău şoferii sunt şi pianişti.” „Un pahar pentru pianist”, scanda unul din tineri, susţinut de mai multe voci. Un pahar de vodcă trecu din mână în mână înspre pian. Stella ridică mâinile şi strigă încercând să acopere larma din încăpere: „Iar acum, punctul forte al programului, *Valsul porumbeilor*!”

Alexei lăsă jos paharul, se întoarse spre pian. Râsetele, discuţiile încetară puţin câte puţin, dar el continua să aştepte, cu mâinile pe genunchi, stând foarte drept, cu un aer absent.

Stella şopti ca un sufleor, aruncându-le musafirilor o privire complice: „Hai, dă-i drumul! Începi cu do, cu degetul mare de la mână dreaptă...”

Când Alexei îşi puse mâinile pe clape, s-a putut crede că armonia ieşise din întâmplare, fără voia lui. Imediat însă, muzica

izbucni, cu o forţă ce mătura îndoielile, vocile, zgomotele, ştergea de pe feţe expresiile amuzate, privirile întrebătoare, îndepărta pereţii, împrăştia lumina salonului în imensitatea nocturnă a cerului din spatele ferestrelor.

Nu avea sentimentul că ar cânta. Înainta prin noapte, respirându-i transparenţa delicată făcută din nenumărate faţete de gheaţă, de frunze, de vânt. Nu mai purta în el nicio durere. Nici teamă pentru ce avea să urmeze. Nici spaimă, nici păreri de rău. Noaptea prin care înainta exprima şi suferinţa, şi teama, şi iremediabila ruptură a trecutului, acum însă totul se prefăcuse în muzică şi exista numai prin frumuseţea ei.

În întunericul dimineţii de iarnă, trenul, apropiindu-se de Moscova, pare să bâjbâie printre mănunchiurile de şine ce şerpuiesc sub zăpadă. Ultimele cuvinte ale lui Berg sunt acoperite de ţăcănitul greu al roţilor, de vocile şi tropăitul pasagerilor pe culoar. Scoasă din făgaşul ei de această sosire în care nu mai speram, povestirea şovăie, se stinge în câteva fraze grăbite: anii petrecuţi în lagăr („Nici măcar n-am beneficiat de amnistia de la moartea lui Stalin, am făcut zece ani bătuţi pe muchie, până la ultima zi”), apoi venirile la Moscova (spera s-o revadă pe Stella? – n-o spune, nu mai are timp s-o facă), veniri clandestine, căci avea domiciliu forţat într-un orăşel din Siberia orientală, apoi, în timpul uneia din vizite, o nouă arestare, trei ani de lagăr lângă cercul polar, când şi-a dat seama că se obişnuise cu infernul de zăpadă... Acolo, sub cerul acela fără soare, avea să afle anul şi locul morţii părinţilor săi.

Trenul se opreşte. Primii paşi îi facem ca într-o stare de imponderabilitate – după zile şi nopţi de nemişcare, se imprimă în zăpadă cu supleţea unui dans. În aerul îngheţat, aciditatea agresivă a marilor oraşe înţeapă nările. Păşesc lângă Berg, pe un peron neluminat, interminabil. Pasagerii care coboară din trenul nostru rămân un moment buimăciţi, somnambulici. Ghiceşti că unii ar vrea să se aşeze pe o valiză, ghemuindu-se iarăşi în somn. Berg mi-o ia înainte, îl văd strecurându-se prin mulţimea adormită ce se târăşte spre gară. Pentru o clipă, devine un pasager ca şi ceilalţi, un provincial debarcat la Moscova, la şase dimineaţa. Îl privesc cum merge şi îmi spun că probabil aşa intra în capitală odinioară, pe furiş, grăbit să se piardă în mulţime. Îmi amintesc sfârşitul povestirii: Moscova, mai plină de primejdii decât cotloanele ascunse ale taigalei, Vera, femeia de menaj a generalului, care odinioară îi aducea ceaiul în „gabie” iar acum îi dădea informaţii despre Stella...

Evocate într-un al fel, acele întâlniri ratate ar fi putut fi o poveste frumoasă şi tragică. Erau însă povestite dezlânat, în zgomotele unui tren ce sosea într-o metropolă neagră şi îngheţată. Probabil tot aşa fuseseră trăite, cu năucitoarea simplitate a vieţilor zdrobite.

Ajungem într-un hol imens iar în mijlocul acelui vid, unde pare cu neputinţă să spui ceva personal, Berg îmi destăinuie, fără a întoarce capul:

— La începutul destalinizării, soţul ei a avut necazuri la serviciu. A început să bea, a părăsit-o… Ea a murit de cancer, la începutul anilor şaizeci. Fiul lor avea şapte ani. L-am ajutat cum am putut, prin intermediul unui prieten. Ceva bani, în fiecare lună. Rămăsesem în Nord, munca era o nebunie, la minus cincizeci de grade, „douăşpe luni de iarnă, restul vară”, cum se spune acolo, dar leafa era foarte bună. Băiatul însă nu trebuia să ştie. Aveam cazier de recidivist…

Mă priveşte cu un surâs, îmi întinde mâna:

— Ei, drum bun, şi să rămânem prieteni.

Îi strâng mâna, îl văd îndepărtându-se. La ora asta, piaţa celor trei gări e lugubră. Felinarele o decupează în tranşe vineţii. Camioane grele îi zguduie carapacea îngheţată cu un vacarm de fierărie. Oameni grăbiţi, îmbrăcaţi cu paltoane grosolane, cenuşii sau negre, par ieşiţi din anii stalinismului, din anii de război, de lipsuri, de eroism mut. Berg se topeşte în mulţimea lor, se îndreaptă către o gură de metrou, se pierde în şuvoiul întunecat de la ieşire. Merge cu acelaşi pas încordat, cu aceeaşi hotărâre stoică. Reuşesc să-l mai reperez în mulţime la capătul scării, apoi dispare. *Homo sovieticus*, murmură în mine o voce uşor dispreţuitoare. Sunt prea adormit ca s-o pot reprima.

Mă întorc în hol. După întârzierea noastră, după toate fusurile orare traversate din Extremul-Orient şi până aici, dar mai ales după timpul prin care m-a purtat povestirea lui Berg, orele de plecare ale trenurilor, pe panou, par suprarealiste. Dar şi mai straniu este că, pe neaşteptate, Berg apare din nou. Da, e în faţa mea, nu e un vis.

— Am plecat fără să vă întreb dacă aveţi unde trage, la Moscova. Sper că n-o să rămâneţi toată ziua în gară…

Îi răspund că plec cu ultimul tren, la miezul nopţii, că vreau să văd un muzeu şi că mai întâi o să intru la un film, la matineu, ca să dorm. El surâde, proiectul meu de a dormi la cinema (zece copeici biletul, o sală goală şi un fotoliu cald) îi aminteşte probabil trecutul lui rătăcitor.

— Dacă vreţi, ascultaţi sfatul unui bătrân moscovit… (Vocea lui trădează o bucurie secretă.) Ştiţi, la Moscova mai uşor te

cazezi la Mausoleu decât la hotel. Am însă un prieten vechi, recidivist ca şi mine…

Mă duce prin oraş, cu metroul, cu autobuzul, apoi pe jos, scurtând printre blocuri, mereu cu un fel de precipitare voioasă, fericit că-şi regăseşte rădăcinile, că-mi poate arăta ce bine cunoaşte capitala. Îl urmez resemnat, ca un copil ce merge pe jumătate adormit.

La hotel, oboseala mă doboară. Pe la amiază, mă trezesc un moment, în faţa ochilor am o privelişte ireală: pe patul lui Berg stă întins un costum de culoare închisă, parcă ar fi un om strivit, golit de substanţă, o cravată atârnă de spătarul unui scaun, un miros puternic de apă de colonie vine dinspre baie. Nu am putere să caut explicaţii şi adorm de îndată.

Când Berg mă trezeşte, mai întâi nu-l recunosc. Şi-a pus costumul care era întins pe pat, cravata. Are părul pieptănat şi lucios.

— N-am vrut să vă trezesc mai devreme, dormeaţi ca un prunc… Dar e şase seara, deja.

Pe masă, văd două pahare cu ceai aburind, un fierbător electric agăţat de cremona ferestrei.

— Vă duceţi… la teatru? întreb eu încercând să nu par surprins de schimbare.

— Da… într-un fel. Mai curând la concert. De altfel, mă gândeam că… dacă vă interesează.

Bem ceai cu lămâie, mâncăm pâine, aceeaşi pe care-o ţinea învelită în foile cu partituri, şi câteva feliuţe de cârnat uscat. După masă, îmi fac toaleta, Berg îmi împrumută o cravată.

Sosim primii. Sala, în celălalt capăt al Moscovei, este a casei de cultură a feroviarilor.

Rămânem o vreme într-un hol rece şi slab luminat. Berg, invizibil, tăcut, stă pe o banchetă într-un colţ, eu mă plimb încolo şi-ncoace de-a lungul pereţilor împodobiţi cu fotografii de locomotive – de la cele vechi, scunde şi îndesate, cu coşurile de fum evazate în chip comic, până la cele mai moderne. Arunc o privire în sală. Mi se pare prea mare: un concert, mai ales în cartierul ăsta, la dracu-n praznic, n-o să adune niciodată destul public ca s-o umple! Totuşi oamenii încep să apară, mai întâi ezitanţi, ca şi noi, apoi producând, prin număr, acea uşoară electricitate dinaintea oricărui spectacol, făcută din aşteptare, şuşoteli şi emoţie. O dată aşezaţi, răspândesc în sală o tensiune

agreabilă. „Magia teatrului! îmi spun. Ce contează sala, scena şi ce se va petrece pe scenă. Ceva se va petrece – iată principalul.”

Berg a ales un fotoliu în ultimul rând, acolo unde lumina nu ajunge aproape deloc. Din colţul în care ne-am aşezat, vedem, în spatele cortinei desfăcute, în umbra culiselor de unde apar de obicei artiştii, o siluetă, ovalul unui chip.

— Probabil are trac, murmură Berg, privind ţintă ungherul acela.

Stă în fotoliu, cam ţeapăn, cu un aer absent şi parcă întinerit.

În clipa aceea apare pianistul, tânărul pe care îl ghiceam pândind în spatele cortinei. Sala aplaudă parcimonios, cât să-i facă o primire politicoasă. Mă întorc spre Berg, vreau să-i ofer programul de sală. Dar omul pare absent, are ochii închişi, chipul impasibil. E departe, deja…